

Doğru Ticaret ve Helal Kazanç

Önsöz

Ticaretle İlgili Ayet ve Hadisler

Ticareti Terk Etmek

Tacir

Ticaret Adabı

Zorda Kalan Kimse İle Muamele Etmek

Pişman Olanın Malını Geri Almak

Bir Şeyi Verdiklerinde Eksik Ölçüp Tartmaktan Sakındırmak

Belli Olmayan Bir şeyi Almanın Mekruh Oluşu

Tüccarı Sadaka Vermeye Teşvik Etmek

Alışverişi Kolay Tutmak

Sıkı Pazarlığa Teşvik

Çene Çalmaktan Sakınmak

Çene Çalan ve Çene Çalmayan Kimseyi Eşit Tutmak

Müminin Müminden Kâr Etmesi

Facir Tüccarlar

Tacirin Doğruluğu

Tüccarın Yalancılığı

Malını Yeminle Satan Kimse

Ahiret Ticareti

Ahiret Tacirinin Allah Yanındaki Makamı

Ticaret, Mümini Allah'ın Zikrinden Alıkoymaz

Ticaret ve Din

Alış Verişin Kısımları

Vacip Alışverişler

Müstehap Alışverişler

Mekruh Alışverişler

Mubah Alışverişler

Haram Alışverişler

Haram Alışverişlerle İlgili Bir Kaç Hüküm

Alışverişte Müstehap Olan Hususlar

Satıcının Gözetmesi Müstehap Olan Hususlar:

Alıcının Gözetmesi Müstehap Olan Hususlar:

Alıcı ve Satıcı İçin Mekruh Olan Hususlar:

Faiz (Riba)

Muamelede Riba

Borçta Riba

Satıcı İle Alıcıda Aranan Şartlar

Konu İle İlgili Birkaç Mesele

Satılan Malda ve Bedelinde Aranan Şartlar

Konu İle İlgili Birkaç Hüküm

Vakfedilen ve Kiralanan Malın Satışı

Meyvelerin Alım Satımı

Muamele Çeşitleri

Veresiye ve Peşin Alışveriş

Selef (Selem) Satışı

Selef Muamelesinde Aranan Şartlar

Selef Muamelesinin Hükümleri

Muamelenin Bozulabileceği Durumlar
Akdi Fesheden Durumlarla İlgili Hükümler
Alışverişle İlgili Diğer Hükümler
Ayetullah Hamaneî'den Haram Alışverişlerle İlgili Hükümler
Necis Şeylerin Alım Satımı
Bazı Kazançlarla İlgili Hükümler
Farz Ameller Karşısında Ücret Almak
Satranç ve Kumar Aletleri
Satranç
Kumar Aletleri
Ressamlık ve Heykeltıraşlık
Sihirbazlık, Göz Bağcılık, Medyumluk ve Cincilik
Talih Oyunları
Rüşvet
Gayrimüslimlerle Muamele
Muhayyerlik (Hıyâr) Hükümleri
1- Alışveriş Meclisinde Muhayyerlik
2- Kusurlu Olmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik
3- Geciktirmeden Kaynaklanan Muhayyerlik
4- Şarttan Kaynaklanan Muhayyerlik
5- Görmekten Kaynaklanan Muhayyerlik
6- Aldatmadan Kaynaklanan Muhayyerlik
7- Muhayyerli Satış (Şartlı Satış)
8- Şarta Aykırı Davranmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik
Muhayyerlikle İlgili Çeşitli Hükümler
Çek ve Senet Hükümleri
İmam Humeyni'den Fetvalar
Ayetullah Sistani'den Fetvalar
Ayetullah Hamaneî'den Ticaretle İlgili Fetvalar

Önsöz

İnsanın yaratılış gayesi ve hedefi, Allah'a kulluk ve ibadet etmesi ve bu vesile ile kemalî sıfatlara ulaşmasıdır. Allah, Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılış sebebinin şöyle beyan etmiştir:

“Ben insanları ve cinleri sadece bana ibadet etsinler diye yarattım.” [1]

İnsan bazen bu asıl yaratılış sebebinin unutmakta ve kemalî sıfatlara ulaşma hedefinden sapmakta ve uzaklaşmaktadır. Bu yüce hedefi insana unutturan en büyük etken, İlahî huzurdan kovulmuş ve insanlığı Allah'tan uzaklaştıracağına dair yemin eden Şeytan'dır.

İnsanoğlunun bu hilekâr ve hilebaz azılı düşmanı, çeşitli hile ve vesveselerle insanı bu yüce hedefinden uzaklaştırma çabası içindedir. Kur'an şeytanı insanoğlunun en büyük düşmanı olarak tanıtmakta ve şöyle buyurmaktadır:

“Ey Âdemoğulları! Sizden; şeytana kulluk etmeyin; çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır, diye söz almadık mı?” [2]

Başka bir ayette ise “...**Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.**” [3] ifadesi geçer. Bu apaçık düşmanın en büyük hilesi ve vesvesesi, insanı fakirlikle korkutmak, yoksullukla tehdit etmektir. Allah, insana bu vesveseyi hatırlatarak şöyle buyuruyor:

”Şeytan size fakirliği vaat ediyor (korkutuyor) ve size kötülüğü emrediyor.” [4]

Ama Allah ise insanlara fakirlikten korkmamalarını öğütleyerek şöyle buyurmaktadır:

“Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizi de onları da rızıklandırmaktayız.” [5]

Başka bir ayette ise şöyle buyurmaktadır:

“Yeryüzünde rızık Allah'a ait olmayan hiçbir canlı yoktur.” [6]

İnsan bazen rızık verenin Allah olduğunu unutuyor, kendi çaba ve zahmetleri ile rızık kazanacağı düşüncesine kapılıyor, gecesini gündüzüne katarak helal haram demeden kazanç elde etmeye koyuluyor. Bu uğurda Allah'ın yasaklarını çiğniyor ve haramları hiçe sayıyor. Aslında kazanıyor gibi görünse de ebedi yurdunu yani ahiretini kaybediyor, kendisini kendi eli ile ateşe atıyor. Allah, Kur'an'da “**Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayın.**” [7] diye insanları uyarıyor. Yine Kur'an hiçbir şeyin Allah katında olandan hayırlı ve iyi olmadığını hatırlatarak şöyle buyuruyor:

“De ki: Allah katında olan, eğlenceden de ticarettten de hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.” [8]

Bazen de insanın haram kazanç elde etmesinin sebebi ticaret kurallarını bilmemekten kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

“Ticaretin kurallarını öğrenmeden, ticarete başlamayın. Harama duçar olursunuz.”

Değerli âlim kardeşimiz Şeyh Zeynelabidin Aldım'ın anısına hazırladığımız bu küçük çalışmamız İnşallah tüm müminlere yardımcı olur. Merhum kardeşimizle ilgili olarak değerli arkadaşımız Bülent Özbaş tarafından hazırlanan yazıyı özetle aktarıyoruz.

Merhum Kardeşimiz Şeyh Zeynelabidin Aldım (1984-2013)

Kim Allah'a ve Resulü'ne doğru hicret niyetiyle evinden çıkar da sonra ölüm ona ulaşırsa, onun mükâfatı mutlaka Allah'a aittir. (Nisâ, 100)

Kars şehrinde dünyaya gelen Zeynelabidin Aldım, ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini memleketinde tamamladı. Daha sonra, 2001 yılında, dinî eğitim almak üzere Ehl-i Beyt Mektebi öğretilerinin üst düzey eğitiminin verildiği İran'ın Kum şehrine hicret etti. Farsça öğreniminin ardından, Arap edebiyatı, tecvit, mantık, felsefe, usul, fıkıh, rical, Kur'ân ilimleri, tarih gibi temel İslam ilimlerini başarıyla okudu. Lisansını, "Takiyye" başlığı adı altında yazdığı bitirme teziyle tamamladı.

Lisans eğitiminden sonra hadis ilimleri alanında ihtisas yapmak isteyen merhum kardeşimiz, lisansüstü eğitim sınavını başarıyla geçerek ders dönemini tamamladı ve tez dönemine geçti. Yüksek lisans tezine yoğunlaştığı dönemde geçirdiği kalp krizi sonucu ruhunu Allah'a teslim etti. Ruhun şad, amellerin makbul, mekânın cennet, hataların af olsun! Sevenlerinin başı sağ olsun!

Kişisel Özellikleri

Zeynelabidin'imizin gerek kendisiyle birlikte tahsil hayatına başlayan, gerekse kendisinden önce ve sonra tahsil hayatına başlamış olan talebelerle çok iyi irtibatı vardı. Saygıda kusur etmez, büyüğü küçüğü gözetir, yardımlaşmayı çok severdi. Güler yüzlüydü, gözlerinin içi gülerdi. Bu bakımdan herkesin takdirini kazanmıştı. O, içtenliğiyle, talebeleri birbirine bağlayan, talebelerin arasında samimi bağlar kuran bir aracı konumundaydı. Aşırılığı sevmezdi; giyiminde, kullandığı eşyaların seçiminde, harcamalarında hep mutedildi. Kimseyi küçümsemez, kibirlenmeyi sevmezdi. Alçak gönüllüğünden dolayı arkadaşları, üstatları ve arkadaşları tarafından çok sevilirdi.

Biz ona, Zeynel, derdik. O, bundan rahatsız olmazdı. Zeynel'imiz çalışkandı, derslerinde başarılı bir talebeydi. Arkadaşlarının dertleriyle dertlenirdi; duyarlı, hassas bir karaktere sahipti. Sorumluluk almaktan kaçınmazdı; aramızda düzenlediğimiz toplantılara ve gezilere katılır, etkinliklerimizin en güzel şekilde sonuçlanması için elinden gelen yardımı yapardı. Bekârlığında küçük odasının kapısı herkese açıktı.

Öğrendiklerini insanlara aktarmayı bir görev bilirdi. Bu yüzden fırsat düştükçe doğup büyüdüğü bölgeye gider, öğrendiklerini oradaki Ehl-i Beyt dostlarına aktarırdı. Ehl-i Beyt muhabbeti; sözlerine, konuşmalarına, şiirlerine, sinezenilerine ve mersiyelerine yansırı.

Komisyon

---

[1]- Zariyat Suresi, 56. ayet.

[2]- Yasin Suresi, 60. ayet.

[3]. Yusuf Suresi, 5. ayet.

[4]- Bakara Suresi, 268. ayet.

[5]- En'am Suresi, 151. ayet.

[6]- Hud Suresi, 6. ayet.

[7]- Bakara Suresi, 195. ayet.

[8]- Cuma Suresi, 11. ayet.

Ticaretle İlgili Ayet ve Hadisler

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Mallarınızı karşılıklı rıza ile yapılan ticaret dışında batıl ile (haram ve haksızlıkla) aranızda yemeyin, nefsinizi ve birbirinizi öldürmeyin. Allah şüphesiz ki size merhamet edicidir.” [1]

1) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ticaret akli artırır.” [2]

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ticaretle meşgul olun. Zira hiç şüphesiz insanların elinde olan şeylerde sizin için bir zenginlik vardır. Şüphesiz aziz ve celil olan Allah emin olan sanat sahibini sever.” [3]

2) Mualla b. Huneys şöyle diyor:

“Ebu Abdullah (a.s) beni pazara geç giderken gördü ve şöyle buyurdu: İzzetine sabah erkenden git.” [4]

3) İhtişam b. Ehmer şöyle diyor:

“Ebu'l-Hasan (İmam Kâzım (a.s) gördüğü herkese, “İzzetine (yani pazara) erkenden git.” diye buyururdu.” [5]

Konuyla ilgili olarak Vesailü's-Şia, 12/2, 1. bölüme bakılabilir.

---

[1]- Nisa Suresi, 29. ayet.

[2]- el-Kafi, 5/148/2.

[3]- Vesailu'ş-Şia, 12/4/6.

[4]- a ge. 3/2.

[5]- el-Kafi, 5/149/7.

Ticareti Terk Etmek

1) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ticareti terk etmek akli azaltır.”[1]

2) İmam Cafer Sadık (a. s), “*Ben refaha erdim, ticareti terk edeyim mi?*” diyen Muaz b. Kesir’e şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz bunu yaparsan aklın azalır.” (veya buna benzer bir şey buyurdu.) [2]

3) İmam Cafer Sadık (a. s), Muaz’a şöyle buyurmuştur:

“Ey Muaz! Ticaretten dolayı zayıfladın mı yoksa ticaretten yüz mü çevirdin.” Ben, “*Hayır, ben ne zayıfladım, ne de yüz çevirdim.*” deyince, “O halde sana ne oldu?” diye buyurdu. Ben, “*Ben bir şeyi bekliyordum. Bu da Velid’in öldürüldüğü zamandı. Benim çok malım vardı. Şu anda da elimde çok mal var. Hiç kimseye de borcum yok. Ömrümün sonuna kadar da yesem biteceğini sanmıyorum.*” deyince, İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Şüphesiz ticareti terk etmek akli giderir. Aileni genişlikte tut. Onların da sana (yardım için) çaba sarf etmelerinden sakın.” [3]

4) İmam Cafer Sadık’a (a.s), “Benim bir servetim var ve pazarı (ticareti) bırakmayı kararlaştırdım.” diyen elbise satıcısı Muaz b. Kesir’e şöyle buyurdu:

“Bu takdirde görüşün itibardan düşer ve hiçbir şeyde senden yardım dilenmez.” [4]

5) İmam Cafer Sadık (a. s), elbise satıcısı Muaz’ı sordu. Kendisine, “O ticareti terk etti.” dediklerinde ise şöyle buyurdu:

“Bu şeytanın işidir. Her kim ticareti terk ederse aklının üçte ikisi gider. O, Şam’dan bir kervanın geldiğini, Resulullah’ın (s.a.a) ondan mal aldığını, onunla ticaret ettiğini, kâr ettiğini ve böylece borcunu ödediğini bilmiyor mu?” [5]

---

[1]- age. 148/1.

[2]- age. h. 4.

[3]- age. h. 6.

[4]- age. 149/10.

[5]- Vesailu's-Şia, 12/8/10.

Tacir

1) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Daha fazla kazanç için tehlikeye atılma. Sadece talip ol, şüphesiz sana nasibin gelecektir.”[1]

2) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Korkak tacir (rızkından) mahrum kalır. Cesur tacir ise rızıkına erişir.”[2]

3) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bazı insanlar ticaretten rızık elde eder, bazıları kılıçtan rızık elde eder ve bazıları da diliyle rızık kazanır.”[3]

---

[1]- Tuhefu'l-Ukul, 81.

[2]- Kenzü'l-Ummal, 9293.

[3]- el-Kafi, 5/305/5.

Ticaret Adabı

1) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! Önce ticaret hükümlerini (fikhı) öğrenin, sonra ticaret edin. Önce ticaret hükümlerini (fikhı) öğrenin sonra ticaret edin. Önce ticaret hükümleri (fikhı), öğrenin, sonra ticaret edin.”[1]

2) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ticaret etmek isteyen kendine helal kılınanı haram kılınandan ayırt etmesi için dinin (ilgili) hükümlerini iyi bilmelidir. Dininin hükümlerini iyi bilmeden ticaret yapan kimse şüphelerde boğulur.”[2]

3) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Alışverişten anlamayan kimse pazarda oturmamalıdır.”[3]

4) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! (Ticarete başlamadan) önce Allah'tan hayır dileyin, kolaylık göstererek bereket umun. Satıcılara yaklaşın, hilim ile süslenin, yemin etmekten sakının, yalan söylemekten uzak durun, zulmetmekten korkun, mazlum insanlara karşı insafli olun, faize

yaklaşmayın. Ölçüyü ve tartıyı tam tamına yapın, insanlara eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.”[4]

5) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şu dört şey kimde olursa kazancı temiz olur: Alırken kusur aramamalı, satarken övmemeli, malının ayıbını müşteriden gizlememeli ve alışverişte yemin etmemelidir.”[5]

6) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Alışveriş yapan kimse şu beş şeyden sakınmalı; aksi takdirde alışveriş yapmamalıdır. Faiz, yemin, ayıpları gizlemek, satınca övmek ve alınca yemek.”[6]

---

[1]- age. 105/1.

[2]- Vesailu’ş-Şia, 12/283/4.

[3]- el-Kafi, 5/104/23.

[4]- el-Bihar, 78/54/100; Vesailu’ş-Şia 12/284/1.

[5]- el-Kafi, 5/153/18.

[6]- el-Bihar, 103/95/18.

Zorda Kalan Kimse İle Muamele Etmek

1) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İnsanlara çok zor bir zaman gelecektir. O zaman varlıklı olan memur olmadığı halde elinde olan şeyleri sıkı tutar. Münezzeh olan Allah şöyle buyuruyor: “*Aranızda bağışta bulunmayı unutmayın.*” O gün kötüler değerli olacak, iyiler ise horlanacaktır. Zorda kalanlara (haksız) muamele edilecektir. Oysa Resulullah (s.a.a) darda kalan kimselerle muamele etmeyi yasaklamıştır.”[1]

Bu konuda bk. Vesailu’ş-Şia, 12/329, 40. Bölüm.

---

[1]- Nehcü’l-Belâğa, 468. hikmet.

Pişman Olanın Malını Geri Almak

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Her kim bir Müslümanın (aralarındaki) sözleşmeyi bozma isteğini kabul ederse Allah da onun sürçmelerini bağışlar.”[\[1\]](#)

2) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bir Müslüman alışverişten pişman olarak sözleşmeyi bozmayı talep eder ve (muhatap olan) Müslüman da bunu kabul ederse aziz ve celil olan Allah kıyamet günü onun sürçmelerini affeder.”[\[2\]](#)

3) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Her kim pişman olan birinin sözleşmeyi bozma isteğini kabul ederse Allah da kıyamet günü onu affeder.”[\[3\]](#)

4) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Aziz ve celil olan Allah, kıyamet günü şu dört kişiye (rahmet nazarıyla) bakar: Pişman olmuş kimsenin sözleşmeyi bozma isteğini kabul eden kimseye, derdi olan birinin hüznünü gideren kimseye, bir köleyi azat eden kimseye, bekâr olan bir kimseyi evlendiren kimseye.”[\[4\]](#)

Bu konuda bk. Vesailü’ş-Şia, 12/286, 3. Bölüm. Kenzü’l-Ümmal, 4/90.

[\[1\]](#)- Sünen-i Ebi Davud, 3460.

[\[2\]](#)- Vesailü’ş-Şia, 12/287/4.

[\[3\]](#)- Kenzü’l-Ummal, 9657.

[\[4\]](#)- el-Hisal, 224/55.

Bir Şeyi Verdiklerinde Eksik Ölçüp Tartmaktan Sakındırmak

Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

“İnsanlardan, kendileri bir şeyi ölçerek aldıkları zaman tam alan; ama onlara bir şeyi ölçüp tartarak verdiklerinde eksik tutan kimselerin vay haline.” [\[1\]](#)

“Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun, doğru teraziyle tartın. Böyle yapmak, sonuç itibarıyla daha güzel ve daha iyidir.” [\[2\]](#)

Bu konuda bk. En’am, 152; Hud, 84; Şuara, 181-183; Şûra, 17; Rahman, 7-9.

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey kantarcı! Tart ve ağır tut (eksik tartma).”[\[3\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Tarttığınızda fazladan tartın!”[\[4\]](#)

3) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Müminlerin Emîri (a.s) kasaptan et alan ve ‘Bana fazladan tart.’ diyen bir cariyenin yanından geçince kasaba şöyle dedi: Ona ağır tart. Zira ağır tartmak bereketi çoğaltır.”[\[5\]](#)

4) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Fazladan tartmadıkça vefa gösterilmiş olmaz.”[\[6\]](#)

5) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Tartı ağır gelmedikçe vefa gösterilmiş olmaz.”[\[7\]](#)

6) Suveyd b. Kays şöyle diyor: “Ben ve Mahremetu’l-Abdi, Hecer’den kumaş alarak Mekke’ye getirdik. Resulullah (s.a.a) yürür bir halde yanımıza geldi ve birkaç şalvar hususunda kendisiyle sıkı pazarlık yaptık. Sonra da ona sattık. Orada tuğla ile tartan biri vardı. Resulullah (s.a.a) ona, “Ağır tart.” diye buyurdu.”[\[8\]](#)

Bu konuda bk. Vesailu’ş-Şia, 12/290, 7. Bölüm.

[\[1\]](#)- Mutaffifin Suresi, 1-3. ayetler.

[\[2\]](#)- İsra Suresi, 35. ayet.

[\[3\]](#)- Kenzü’l-Ummal, 9338.

[\[4\]](#)- age, 9442.

[\[5\]](#)- el-Kafi, 5/152/8.

[\[6\]](#)- age. 160/5.

[\[7\]](#)- age. 159/1.

[\[8\]](#)- Sünen-i Ebi Davud, 3336.

Belli Olmayan Bir şeyi Almanın Mekruh Oluşu

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Yiyeceklerinizi ölçün, şüphesiz bereket ölçülen yiyecektir.”[\[11\]](#)

2) İmam Cafer Sadık (a. s), Misme' Kerdin'e şöyle buyurmuştur:

“Ey Ebu Seyyar! Hizmetçin yemek yapmak isteyince ona ölçmesini emret. Zira bereket, ölçülen şeylerdedir.”[\[2\]](#)

Bu konuda bk. Vesailu'ş-Şia, 12/323, 34. Bölüm.

[\[1\]](#)- el-Kafi, 5/167/2.

[\[2\]](#)- age. h. 3.

Tüccarı Sadaka Vermeye Teşvik Etmek

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! Ticaret esnasında boş sözler ve yeminler edilir. Dolayısıyla onu sadaka ile karıştırın (giderin).”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! Şüphesiz şeytan ve günah, alışverişte hazır bulunurlar. O halde alışverişinizi sadaka ile karıştırın.”[\[2\]](#)

[\[1\]](#)- Kenzü'l-Ummal, 9439.

[\[2\]](#)- age. 9440.

Alışverişi Kolay Tutmak

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Aziz ve celil olan Allah, sizden önce satarken, alırken, borcunu öderken ve alacağını alırken kolaylık gösteren birisini affetti.”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Satarken, alırken, borcunu öderken ve alacağını alırken cömert davranan kula Allah rahmet etsin.”[\[2\]](#)

3) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Satış, alış, ödeme ve alacakları hususunda cömert davranan kula Allah rahmet etsin.”[\[3\]](#)

4) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Allah-u Teala alıŖta, satıŖta ve borcunu ödemedede cömert davranan kimseyi sever.”[\[4\]](#)

5) İmam Ali (a. s), bir malı satmakla meşgul olan birine şöyle tavsiyede bulunmuştur:

“Resulullah’tan (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: Cömert davranmak da bir tür kârdır.”[\[5\]](#)

Bu konuda bk. Kenzü’l-Ümmal, 4/44. Vesailu’ş-Şia, 12/287, 4. Bölüm ve s. 331, 42. Bölüm.

[\[1\]](#)- el-Bihar, 103/95/17.

[\[2\]](#)- Kenzü’l-Ummal, 9453.

[\[3\]](#)- age. 9956.

[\[4\]](#)- age. 9426.

[\[5\]](#)- Vesailu’ş-Şia, 12/288/4.

Sıkı Pazarlığa Teşvik

1) İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Alıcı ile sıkı pazarlık yap, zira fazla para verse de sıkı pazarlık yapmak nefse güzel gelir. Alışverişte zarar etmek beğenilmiş ve mükâfata layık bir iş değildir.”[\[1\]](#)

2) İmam Csafer Sadık (a. s), kendisine, “İnsanlar dün senin kurbanlık deve alırken yaptığın sıkı pazarlığa şaştılar.” diyen Ebu Hanife’ye şöyle buyurmuştur:

“Allah, malımda zarar etmemden hoşnut olmaz.”[\[2\]](#)

Bu konuda bk. Vesailu’ş-Şia, 12/335, 45. Bölüm ve 384. Konu, el-Ğabn.

[\[1\]](#)- age. 12/335/4.

[\[2\]](#)- el-Kafi, 4/546/30.

Çene Çalmaktan Sakınmak

1) İmam Zeynelabidin (a.s), mali işlerinden sorumlu şahsa şöyle buyurmuştur:

“Bana hac ihtiyaçlarımdan bir şey almak istersen al ve çene çalma.”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey Ali! Dört şeyde çene çalma: Kurbanlık alırken, kefen alırken, köle alırken ve Mekke’ye yolculuk ücreti öderken...”[\[2\]](#)

[\[1\]](#)- Vesailu’ş-Şia, 12/336/1.

[\[2\]](#)- el-Hisal, 245/103.

Çene Çalan ve Çene Çalmayan Kimseyi Eşit Tutmak

1) İmam Cafer Sadık (a. s), yanında bulunan malı için bir fiyat belirleyen ve onu çene çalmayan birisine belirlediği fiyat üzerinden satan, ama çene çalacak ve o fiyata malı almayacak birisine fazla fiyat söyleyen satıcı hakkında şöyle buyurmuştur:

“Eğer o ikisi ve bunların dışında üçüncü alıcı şahıs için aynen fazla fiyatı söylerse sakıncası olmaz. Ancak malı söz konusu fiyat üzerinden almayı kabullenmeyen ve çene çalan kimseye fazla fiyat belirtmesini ve çene çalmayan kimseye bunu yapmamasını hoş görmem. Onu bir fiyatla satması gerekir.”[\[1\]](#)

[\[1\]](#)- el-Kafi, 5/152/10.

Müminin Müminden Kâr Etmesi

1) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Müminden kâr etmek faizdir.”[\[1\]](#)

2) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bir malı yüz dirhemden fazla alması dışında müminin müminden kâr etmesi faizdir. Bu takdirde de (yüz dirhemden fazla almışsa) sadece günlük yiyeceğin ölçüsünde kâr edebilir veya ticaret için almışsanız, bu takdirde de ondan kâr alabilirsiniz. Ama onları gözetin.”[\[2\]](#)

3) İmam Cafer Sadık’a (a.s) “*Müminin müminden kâr etmesi faizdir.*” rivayeti hakkında sorulunca şöyle buyurdu:

“O sadece hakkın zahir olup biz Ehlibeyt’in Kaimi’nin kıyam ettiği zamandır. Ama bugün sakıncası yoktur.”[\[3\]](#)

Bu konuda bk. Vesailu's-Şia, 12/293, 10. Bölüm ve 311; 26. Bölüm. Biharul-Envar, 103/100, el-Helal, 937. Bölüm.

---

[1]- Vesailu's-Şia, 12/294/5.

[2]- el-Kafi, 5/154/22.

[3]- Vesailu's-Şia, 12/294/4.

Facir Tüccarlar

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! Şüphesiz kıyamet günü Allah'tan korkan, iyi ve doğru sözlü olanları dışında tüm tüccarlar facir olarak haşrolacaktır.”[1]

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey tüccar topluluğu! Başınızı dik tutun, şüphesiz sizlere yol apaçık açıklanmıştır. Kıyamet günü doğru konuşmanız dışında tümünüz facir olarak haşrolacaksınız.”[2]

3) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz tüccarlar facirdirler.” Oradakiler, “Ey Resulullah! Allah alışverişi helal kılmamış mıdır?” diye sorunca, “Evet helal kılmıştır, ama onlar konuşunca yalan söylerler ve yemin edince günah işlerler.” diye buyurdu.”[3]

4) İmam Ali (a. s), pazara gelince kendi yerinde durdu ve şöyle buyurdu:

“Selam olsun size ey pazarcılar! Yeminlerinizde Allah'tan korkun. Zira yemin, ticaret malını siler, götürür ve bereketi yok eder. Hak üzere alan ve veren dışında tacirler, facirdirler.”[4]

---

[1]- Kenzü'l-Ummal, 9437.

[2]- Vesailu's-Şia, 12/285/4.

[3]- Kenzü'l-Ummal, 9451.

[4]- age. 10034.

Tacirin Doğruluğu

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Emin, doğru ve Müslüman olan tacir, kıyamet günü şehitlerle beraber olacaktır.”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Doğru tacir, kıyamet günü arşın gölgesi altında yer alacaktır.”[\[2\]](#)

3) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Doğru tacir, cennet kapılarından alıkonmaz.”[\[3\]](#)

4) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Allah şu üç kişiyi sorgusuz sualsiz cennete sokar. Adil imam, doğru tacir ve ömrünü Allah’a itaat yolunda geçiren yaşlı adam.”[\[4\]](#)

5) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Emin ve doğru tacir, peygamberler, siddıklar ve şehitlerle birlikte olacaktır.”[\[5\]](#)

[\[1\]](#)- age. 9216.

[\[2\]](#)- age. 9218.

[\[3\]](#)- age. 9219.

[\[4\]](#)- el-Bihar, 103/98/32.

[\[5\]](#)- ed-Dürrü'l-Mensur, 2/495 .

Tüccarın Yalancılığı

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Üç kimseye Allah bakmaz: ... Yalan yere malını temize çıkaran kimseye...”[\[1\]](#)

Bu konuda bk. et-Tezkiye, 1591. Bölüm.

[\[1\]](#)- el-Bihar, 75/211/6.

Malını Yeminle Satan Kimse

1) İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz Allah Tebarek ve Teâlâ, malını yeminle satan kimseden nefret eder.”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Her kim bir Müslümanın malına yeminle sahiplenirse Allah, cenneti ona haram kılar ve ona ateşi farz kılar. Kendisine, “Ey Resulullah! Küçük ve değersiz bir şey olsa da mı?” diye sorulunca, “Her ne kadar erak ağacından bir misvak da olsa...” diye buyurdu.”[\[2\]](#)

3) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ey komisyoncu topluluğu! Yemin etmeyi azaltın. Zira yemin malı sattırır, ama kârı yok eder.”[\[3\]](#)

Bu konuda bk. Vesailü’ş-Şia, 12/309, 25. Bölüm.

[\[1\]](#)- Şeyh Saduk, el-Emali, 390/6.

[\[2\]](#)- el-Bihar, 104/207/9.

[\[3\]](#)- el-Kafi, 5/162/2.

Ahret Ticareti

Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Sizi can yakıcı bir azaptan kurtaracak, kazançlı bir yolu size göstereyim mi? Allah'a ve peygamberine inanırsınız; Allah yolunda canlarınızla, mallarınızla cihat edersiniz; eğer bilerseniz, bu sizin için en hayırlısıdır.” [\[1\]](#)

“Allah'ın Kitabına uyanlar, namazı kılanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık infak edenler, tükenmeyecek bir kazanç umabilirler.” [\[2\]](#)

1) Resulullah (s.a.a), ahret ticaretini soran İbn Mes’ud’a şöyle buyurdu:

“Dilini Allah'ın zikrinden mahrum kılma. O da şudur: Subhanellahi ve'l-hamdu lillahi ve la ilahe illallahu vellahu ekber, Allah münezzektir, hamd Allah'a mahsustur, Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah vasfedilenden daha büyüktür.” Kârlı ticaret budur. Allah-u Teala şöyle buyuruyor: “*Asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler. Çünkü Allah onların mükâfatlarını tam öder ve lütfünden onlara fazlasını da verir.*” [\[3\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Her neyi görürsen ve kalbin hoşlanırsa onu Allah için kıl. Bu ahiret ticaretidir. Zira Allah şöyle buyuruyor: *“Nezdinde olan şey geçicidir. Allah indinde olan şey ise bakidir.”* [\[4\]](#)

3) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ahiret malı kesattır. O halde kesat olduğu zamanda onu arttırmaya çalışınız.” [\[5\]](#)

4) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Salih amel gibi bir ticaret ve sevap gibi bir kâr yoktur.” [\[6\]](#)

5) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Talibinin uykuda olduğu cennet, kaçanının uyuduğu ateş gibi bir şey görmedim. Azıkların biriktirildiği ve gizliliklerin açığa çıktığı gün için çalışan kimse gibi kazançlı birisini görmedim.” [\[7\]](#)

6) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dünya amelleri, ahiret ticaretidir.” [\[8\]](#)

7) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Gerçek kazanan, dünyasını ahiretine satan kimsedir.” [\[9\]](#)

8) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İyilikleri kazanmak, kazançların en üstünüdür.” [\[10\]](#)

9) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“İnsanların en kazançlısı, dünyası ile ahiretini satın alandır.” [\[11\]](#)

10) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Şüphesiz canlarınızın bir değeri vardır. O halde onu cennet dışında bir şeye satmayın.” [\[12\]](#)

11) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Nefsini cennet dışında bir şeye satanın meşakkati büyür.” [\[13\]](#)

12) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dünyayı canının pahası ve ilahi mükâfatın bedeli görmeyen ticaret değildir.” [\[14\]](#)

13) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Rabbin yanındaki nasibini ve indindeki yakınlığını dünyanın kırıntılarından az bir şeye satma.” [\[15\]](#)

14) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dünya taciri kendisi ve malını tehlikeye atar. Ahiret taciri ise ganimet ve kâr elde eder. İlk kazancı nefsi, sonrakisi de Ma’va cennetidir.”[\[16\]](#)

bk. 5. Konu, Ahiret.

[\[1\]](#)- Saf Suresi, 10 ve 11. ayetler.

[\[2\]](#)- Fatır Suresi, 29. ayet.

[\[3\]](#)- Mekarimu’l-Ahlak, 2/356.

[\[4\]](#)- el-Bihar, 77/106/1.

[\[5\]](#)- age. 78/90/90.

[\[6\]](#)- age. 69/409/122.

[\[7\]](#)- age. 77/293/2.

[\[8\]](#)- Gureru’l-Hikem, 1307.

[\[9\]](#)- age. 1488.

[\[10\]](#)- age. 1572.

[\[11\]](#)- age. 3076.

[\[12\]](#)- age. 3473.

[\[13\]](#)- age. 3474.

[\[14\]](#)- age. 7355.

[\[15\]](#)- age. 2701.

[\[16\]](#)- Tenbihu’l-Havatir, 2/120.

Ahiret Tacirinin Allah Yanındaki Makamı

1) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey Ebuzer! Övgüsü yüce Allah şöyle diyor: “İzzetim ve celalime yemin olsun ki kulum benim isteklerimi kendi isteklerine üstün tutunca nefesine zenginlik veririm, zikri ve fikrini

ahiret kılarım, gökleri ve yeri rızıkına kefil kılarım, varlığını kendine yeterli kılarım ve her tüccarla yaptığı ticarete onu gözetirim.”[\[1\]](#)

2) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Ey İbn Mes’ud! Beni hak üzere peygamber olarak gönderene yemin olsun ki şüphesiz dünyayı bırakıp ahiret ticaretine yönelen kimseyle Allah, ticaretinin ardı sıra ticaret yapar ve ticaretine kazanç verir. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Onlar öyle erlerdir ki ticaret onları alıkoymaz...*” [\[2\]](#)

3) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Her kim Allah’ın itaatini sermaye edinirse Allah da ticaret yapmaksızın kendisine birçok kâr verir.”[\[3\]](#)

bk. el-Heva, 4052. Bölüm.

[\[1\]](#)- el-Bihar, 77/87/3.

[\[2\]](#)- age. 106/1; Mekarimu’l-Ahlak, 2/376, s. 356.

[\[3\]](#)- Gureru’l-Hikem, 8864.

Ticaret, Mümini Allah’ın Zikrinden Alıkoymaz

Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur:

“Bunları ne ticaret ve ne de alışveriş Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoymadığı erlerdir. Bunlar, gönüllerin ve gözlerin allak bullak olduğu günden korkarlar.”[\[1\]](#)

1) İmam Rıza (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ticaretindeyken namaz vakti girince ticaretin seni namazından alıkoymasın. Allah şüphesiz bir topluluğu nitelendirmiş, övmüş ve şöyle demiştir: “*Onları alıkoymaz...*” Bunlar ticaret yapanlardır. Namaz vakti gelince ticaretlerini terk eder ve namaz kılarlar. Bunlar ticaretle uğraşmadan namaz kılanlardan sevap açısından daha büyüktürler.”[\[2\]](#)

bk. Vesailu’ş-Şia, 12/296, 14. Bölüm.

[\[1\]](#)- Nur Suresi, 37. ayet.

[2]- el-Bihar, 103/100/40 .

Ticaret ve Din

1) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dinini yiyecek yeri kılanın dinden nasibi ve yediği şeydir.”[1]

2) İmam Rıza (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Al-i Muhammed’i aracı kılarak insanlardan geçinmeyin. Zira onları rızık kazanma vesilesi kılmak küfürdür.”[2]

3) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dünya için din üzere amel edenin Allah yanındaki sevabı ateştir.”[3]

4) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ahiret ameliyle dünyayı talep eden talep ettiği şeye en uzak olandır.”[4]

5) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Kur’an okuyun, onunla amel edin, ondan uzak durmayın ve onda boş şeyler konuşmayın. Onu geçiminiz için aracı kılmayın.”[5]

6) İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Kur’an okuyun, Allah’tan Kur’an vasıtasıyla bir şeyi dileyin. Zira yakında Kur’an okuyan ve insanlardan Kur’an’ı vasıtasıyla bir şeyler isteyen kimseler gelecektir (Kur’an’ı rızık kapısı edinmeyin).”[6]

bk. el-İlm, 2860 ve 2861. Bölümler.

---

[1]- Tuhefu’l-Ukul, 223.

[2]- el-Bihar, 78/347/4.

[3]- Gururu’l-Hikem, 6341.

[4]- age. 8901.

[5]- Kenzü’l-Ummal, 2270.

[6]- age. 2380.

Alış Verişin Kısımları

Alışveriş; vacip, haram, müstehap, mekruh ve mubah olmak üzere beş kısımdır.

Vacip Alışverişler

Fakir olup malı olmayan kimse, karısı ve çocuğu gibi nafakasını temin etmekle yükümlü olduğu kimselerin geçimlerini sağlamak için kazanç sağlamalıdır[1] ve yine İslam camiasının ihtiyaç duyduğu bir işi veya mesleği kimsenin yapmaması durumunda o iş veya meslek herkes için farz-ı kifayedir.[2]

Borçlu olup borcunu ödeyebilecek güçte olmayan kimse, kazanç (meslek) sahibiyse borcunu ödemek için çalışmalıdır. Kazanç sahibi olmayan kimse de kazanacak durumdaysa farz ihtiyat gereği çalışıp borcunu ödemelidir.[3]

---

[1]- İmam Humeyni (r.a), Tam İlmihal, 2053. Hüküm.

[2]- Şeyh Murtaza Ensari, Mekasib, s. 13.

[3]- İmam Humeyni (r.a), Tam İlmihal, 2278. Hüküm.

Müstehap Alışverişler

Ailesine refah sağlamak ve fakirlere yardımda bulunmak gibi müstehap işler için kazanç sağlamak müstehaptır.[1]

---

[1]- age., 2053. Hüküm.

Mekruh Alışverişler

Alışveriş türlerinin bazıları mekruhtur, önemlileri şunlardır:

1. Kasaplık: yani hayvan kesmeği meslek edinmek. Ama özel sebeplerden dolayı, örneğin Kurban Bayramı oluşundan dolayı bir veya birkaç defa hayvan kesmek kasaplık hükmünde değildir.
2. Kefen satmak.
3. Aşağılık ve dar görüşlü insanlarla alışveriş yapmak.
4. Sabah ezanı ile güneşin doğuşu arasındaki vakitte alışveriş yapmak.

5. Yalnızca buğday, arpa ve benzeri şeylerin alım satımıyla uğraşmak.
6. Başkasının satın almak istediği bir şeyi satın almak için pazarlığın arasına girmek.[1]
7. Kuyumculuk.[2]
8. Hacamat yapmak: Eğer ücret belirtilirse mekruh olur; ama ücret belirtilmezse mekruh olmaz.[3]
9. Haramdan kaçınmayan insanların mallarıyla alışveriş yapmak.
10. Karaborsacılık: Yani genelde herkesin kullandığı ve ihtiyaç duyduğu bir yiyeceği pahalıya ümidiyle saklamak. Eğer saklanan şeyi bulmak zorlaşırsa ya da o şey, çok az bulunursa haram olur.[4]
11. Erkek hayvanı ücret karşılığında dişi hayvanlarla çiftleştirmek. Ancak bu iş karşılığı verilen hediyeyi kabul etmenin sakıncası yoktur.[5]
12. Dilencilik. Ancak yalan ve kandırma olursa haramdır.[6]
13. Mülk satmak. Ancak onun parasıyla başka bir mülk alınırsa mekruh olmaz.[7]

---

[1]- *age*, 2054. Hüküm.

[2]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme, 19. Hüküm.

[3]- *age.*, 19. Hüküm.

[4]- *age.*, 23. Hüküm.

[5]- *age.*, 19. Hüküm.

[6]- *İmam Humeyni (r.a)*, İstiftaat, c.2, soru 124.

[7]- *Ayetullah Vahid Horasani*, Tam İlmihal, 2082. Hüküm.

Mubah Alışverişler

Yapılması veya terk edilmesi arasında herhangi bir fark olmayan alışverişlere mubah alışveriş denir. Örneğin; tellallık.

Haram Alışverişler

1. Necasetlerin alım satımı haramdır. Ancak helal faydaları varsa ve helal olan işlerde kullanılabilirse o zaman alım satımları caiz olur. Örneğin; kanın hastaların tedavisinde

kullanılmak üzere ve yine köpeğin av köpeği, bekçi köpeği ve çoban köpeği olarak alım satımı caizdir.[1]

2. Kumar ve müzik aletleri gibi genelde menfaatleri haram olan şeylerin alım satımı haramdır.[2]

3. Üzüm ve hurmayı içki yapımında kullanmak üzere satmak haramdır. Yine aynı şekilde tahta vb. şeyleri put, haç, kumar aletleri ve müzik aletleri gibi genelde menfaatleri haram olan şeylerin yapımında kullanmak üzere satmak da haramdır.[3]

4. Haç üretimi, alım satımı (hatta ziynet için olsa dahi) haramdır.[4]

5. Din düşmanlarıyla savaş hâlindeyken veya soğuk savaşın sıcak savaşa dönüşeceği ihtimali varsa düşmana silah satmak haramdır. İhtiyat gereği savaş hâli yoksa bile din düşmanlarına silah satmak, onların güçlenmesine sebep olacaksa caiz değildir. Ama kâfir gruplar birbirleri ile savaşırken onlara silah satmanın sakıncası yoktur.[5]

6. İnsan ve hayvan heykeli yapmak haramdır. Bu iş karşılığında ücret almak da haramdır. Bunların alım satımı caizken bunları evde bulundurmamak mekruhtur.[6]

7. Haram nitelikli teganni ile şarkı söylemek, dinlemek, meslek edinmek ve ondan gelir elde etmek haramdır. Teganni, sesi uzatmak ve has bir şekilde gırtlakta dalgalandırmaktır ki insanda oynama hissi veya hüznü uyandırır. Haram teganni, uygunsuz ortamlara uygundur ve müzik aletleri eşliğinde yapılır.[7]

8. Zalimlere yaptıkları zulümlerde yardımcı olmak. Hatta onların bulaşmış oldukları haram işlerde de onlara yardımcı olmak haramdır. Hz. Resul-i Ekrem'den (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir:

“Bir insan, zalim olduğunu bildiği birinin yanına ona yardım etmek niyetiyle giderse İslam dininden çıkmıştır.”

Yine Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir:

“Kıyamet günü olduğunda münadi şöyle nida edecektir: Neredeler zalimler ve onlara yardım edenler? Hatta kalemin ucunu açmak ve kalemi mürekkebe batırmak kadar az da olsa onlara yardım edenler!”

Sonra şöyle buyurdu: “Onların hepsi, demirden bir tabutta toplanacak ve cehenneme atılacaklar.”

Ama haram işlerin dışında zalimlere yardımcı olmak, eğer onlardan biriymiş gibi sayılmaya sebep olmaz ve onların güçlenmesine yardımcı olmayacaksa bilindiği kadarıyla sakıncasızdır.[8]

9. Saptırıcı (inanç) kitapları yazmak, yayınlamak ve alım satımını yapmak haramdır. Onlara zarar gelmesin diye onları korumak da haramdır. Ama okuduktan sonra bu kitapların aleyhine kitap yazmak amacıyla olursa bu durumda bu tür kitapları alıp korumanın bir sakıncası olmaz.[9]

10. İllüzyonistlik yapmak, onu öğrenmek ve öğretmek haramdır.[10]

11. Hile yapmak haramdır. Yani bir mala, müşterinin anlamayacağı şekilde başka bir şey karıştırmak ve onu satış anında müşteriye söylememek. Örneğin; hayvan yağına bitkisel yağ karıştırarak hayvan yağı olarak satmak. Eğer bu karışım müşterinin anlayacağı şekilde olursa mekruh olur. Bu iş haram olsa bile muamele batıl olmaz. Hile yapıldığı anlaşıldıktan sonra müşteri için fesh hakkı doğar.[11]

12. Sihir yapmak, öğrenmek ve öğretmek haramdır.[12]

13. Dinin vacip işlerini yapma karşılığında ücret almak haramdır. O iş ister “farz-ı kifaye” olsun ister “farz-ı ayn” olsun fark etmez.[13] Örneğin; ölüye gusül verilmesi ve kefenlenmesi gibi vacip işler karşılığında ücret almak. Ama müstehap işler karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur. Örneğin; cenazeye telkin duası okumak karşılığında ücret talep etme gibi.

14. Dinin vaciplerini, helal ve haramlarını öğretme karşılığında ücret almak haramdır.[14] Örneğin; namaz kılmayı öğretme karşılığında ücret talep etmek haramdır. Ancak dinin müstehap amellerini öğretme karşılığında ücret talep etmenin sakıncası yoktur. Örneğin; Kur’an okumayı öğretme karşılığında ücret talep etmek gibi.

15. Milli piyango biletlerinin alım satımı haram ve batıldır. Bilet karşılığı alınan para da haramdır ve parayı alan kimse de o paraya zamindir[15].[16]

Yine çekilişi kazanan kimsenin aldığı para da haramdır ve kazanan kişi, o paranın asıl sahipleri karşısında zamindir. Yani sahiplerini bulabilirse sahiplerine, sahiplerini bulamazsa onların adına sadaka vermelidir.

Şirketlerin eline geçen bilet paraları ve çekiliş sonucu şahısların eline geçen paralar, sahibi belli olmayan mal hükmündedir. Yani onların sahipleri bulunursa paraları iade edilmeli, bulunamazsa sahipleri adına sadaka verilmelidir. Ancak farz ihtiyat gereği sadaka vermeden önce bir taklit merciinden izin alınmalıdır.[17]

Çıkacak parayla cami, yol, hastane vb. hayır işleri yapmak niyetiyle çekilişe katılmak da caiz değildir.

Çıkacak paranın humusunu verip gerisini kullanmak niyetiyle de çekilişe katılmak caiz değildir.

Diğer şans oyunları da haram hükmünü taşımaktadır. Örneğin; at yarışı, iddia ve sayısal loto gibi.

16. Yüce İslam dininin izin vermediği durumlarda otopsi, kürtaj ve organ nakli yapma karşılığında ücret almak haramdır. Örneğin; gayri meşru ilişkiler sonucu hamile kalan bayanın çocuğunu kürtajla aldırması veya eşlerin ultrason aracılığıyla çocuğun özürlü olduğunu anladıktan sonra çocuğu aldirmaları karşılığında alınan ücret haramdır.[18]

Bu işleri yapanın diyet ödemesi gerekir. Hangi işin karşılığında ne kadar diyet ödenmesi gerektiği diyet kitaplarında açıklanmıştır.

17. Ücret karşılığında ezan ve ikame okumak haramdır.[19]

18. Aldatma, yani bir cinsi başka bir cinsmiş gibi gösterme haramdır. Örneğin; aslı altın olmayan bir şeyi altın suyuyla boyayıp altınmış gibi satmak haramdır.[\[20\]](#)

19. Halk nazarında mali bir değeri olmayan şeylerin alım satımı haramdır. Örneğin: sinek, böcek vb. şeylerin alım satımı.[\[21\]](#)

20. Gasp edilmiş bir malın alım satımı haram ve batıldır. Ama sahibi bu muameleyi sonradan onaylarsa veya razı olursa muamele geçerli olur.

21. Faiz içeren alışverişler haramdır.[\[22\]](#)

[\[1\]](#)- *Ayetullah Vahid Horasani*, Tam İlmihal, 2083. Hüküm.

[\[2\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2055. Hüküm.

[\[3\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2068. Hüküm.

[\[4\]](#)- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme 10. Hüküm.

[\[5\]](#)- age., 11. Hüküm.

[\[6\]](#)- age., 12. Hüküm.

[\[7\]](#)- age., 13. Hüküm.

[\[8\]](#)- age., 14. Hüküm.

[\[9\]](#)- age., 15. Hüküm.

[\[10\]](#)- age., 16. Hüküm.

[\[11\]](#)- age., 17. Hüküm.

[\[12\]](#)- age., 16. Hüküm.

[\[13\]](#)- age., 18. Hüküm.

[\[14\]](#)- age., 18. Hüküm.

[\[15\]](#)- Meydana getirilen zararı ödemeye mecbur olan kimseye zamin denir.

[\[16\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2869. Hüküm.

[\[17\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2871. Hüküm.

[18]- Kitabın konusu alışveriş hükümleri olduğundan dolayı bu gibi işlerin kazanç boyutuna değinilmiştir. Ancak çocuk aldırmanın kendisi de İslam'ın izin vermediği durumlarda haramdır.

[19]- *Şehid-i Evvel*, Lüm'a, Bab-ı Mekasib.

[20]- *Tahriru'l-Vesile*, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme, 17. Hüküm.

[21]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2055. Hüküm.

[22]- *age.*, 2055. Hüküm.

Haram Alışverişlerle İlgili Bir Kaç Hüküm

1. Su ile temizlenebilen bir şey necis olursa onu satmanın herhangi bir sakıncası yoktur. Ancak satılan şey, yiyecek türünden olur ve müşteri de onu yemek için alırsa müşteriye durumun bildirilmesi gerekir.[1]

2. Su ile temizlenemeyen şeyler ikiye ayrılır: Ya süt ve sıvı yağ gibi yenilen ve içilen türdendir ya da benzin ve motor yağı gibi yenilmeyen türlerdendir.

Yenilen türden olan şeyler, yemek için alınırsa onu satmak caiz değildir. Ama yenilmeyen türden olan şeyler, pak olması şart olmayan bir işte kullanmak üzere alınırsa onu satmanın sakıncası yoktur.[2] Örneğin; necis olan benzini arabada yakıt olarak kullanmak gibi.

3. Şarap gibi bizzat aslı necis olan (necasetten üretilen) bir ilacın alışverişi sahih değildir. Ancak aslı necis olmayan (ama sonradan necis olan) bir ilacın alışverişi, onun kullanılmasına ihtiyaç duyulduğu takdirde sakıncasızdır.[3]

4. Kendi kendine ölen veya İslâmî kurallara göre kesilmeyen tilkinin postunun alım satımı haram ve batıldır.[4]

5. İslâmî olmayan ülkelerden getirilen veya kâfir olan kimseden alınan et, iç yağı ve derinin alım satımı haramdır. O deriyle namaz da kılınmaz. Ancak onların İslâmî kurallara göre kesilmiş olduğu biliniyorsa o zaman alım satımları sakıncasız olur.[5]

6. Müslüman kimsenin elinden alınan et, iç yağı ve derinin alım satımı sakıncasızdır. Ancak Müslüman olan kimsenin bunları kâfir birinden aldığı ve alırken de İslâmî ölçülere göre kesilen hayvana ait olup olmadığı hususunda araştırma yapmadığı biliniyorsa onu almak haramdır ve muamele de batıldır.[6]

7. İslâmî olmayan ülkelerden getirilen ve necis oldukları belli olmayan yağ, sıvı ilaçlar ve güzel kokuların alım satımı sakıncasızdır.[7]

8. Sarhoş edici şeylerin alım satımı haramdır.[8]

9. Tar ve saz gibi eğlence aletlerinin ve hatta küçük sazların bile alışverişi haramdır.[9] İhtiyat gereği çocukların oyuncakları olan sazların alım satımı da haramdır.[10]

10. Kumar, hırsızlık ve batıl (örneğin; baliğ olmayan biriyle velisinin izni olmadan yapılan muamele) alışveriş yoluyla kazanılan bir şeyi almak batıldır ve onu kullanmak da haramdır. Eğer bir kimse onu alırsa asıl sahibine ulaştırmalıdır.[\[11\]](#)

11. Alışverişin batıl olduğu bütün yerlerde satıcı aldığı paranın ve alıcı da aldığı cinsin sahibi olmamaktadır. Bu durumda satıcı parayı alıcıya; alıcı da cinsi satıcıya geri vermelidir.[\[12\]](#)

[\[1\]](#)- *age.*, 2056. Hüküm.

[\[2\]](#)- *age.*, 2057. Hüküm.

[\[3\]](#)- *age.*, 2058. Hüküm.

[\[4\]](#)- *age.*, 2060. Hüküm.

[\[5\]](#)- *age.*, 2061. Hüküm.

[\[6\]](#)- *age.*, 2062. Hüküm.

[\[7\]](#)- *age.*, 2059. Hüküm.

[\[8\]](#)- *age.*, 2063. Hüküm.

[\[9\]](#)- *age.*, 2067. Hüküm.

[\[10\]](#)- *Ayetullah Cevad Tebrizi (r.a)*, Tam İlmihal, 2075. Hüküm.

[\[11\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2070. Hüküm.

[\[12\]](#)- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2324. Hüküm.

Alışverişte Müstehap Olan Hususlar

Alışveriş hükümlerini ihtiyaç duyulan miktarda öğrenmek farzdır. Bu konuyla ilgili olarak İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Alışveriş yapmak isteyen bir kimse, onun ahkâmını öğrenmelidir. Eğer ahkâmını öğrenmeden muamele yaparsa şüpheli ve batıl bir muamele yaparak helak olur.”

Satıcının Gözetmesi Müstehap Olan Hususlar:

1. Müşteriler arasında malın fiyatı hususunda fark gözetmemek.[\[1\]](#) Ancak müşteriler arasında şu yerlerde fark koymanın sakıncası yoktur:

a) Müşteri, bilgi ve takva yönünden diğerlerinden üstün olursa.

b) Müşteri, kendi akrabası olursa.

c) Müşteri satıcıya iyilik vadede bulunmuş olursa.

d) Müşteri, yardım edilmesi beğenilen kimselerden olur ve fark koymakla ona yardım etmeyi kastetmiş olursa.[2]

2. Fiyat üzerinde ısrar ederek alıcıya fazla zorluk çıkarmamak. Eğer alıcının zarara uğrama tehlikesi varsa böyle bir alışverişin müstehap olması uzak bir ihtimaldir.[3]

3. Kendisiyle alışveriş yaptıktan sonra pişman olup muamelenin feshedilmesini isteyen alıcının isteğini kabul etmek. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bir Müslüman, başka bir Müslüman ile muamele yapar, sonra pişman olur, muamele yaptığı Müslümandan muameleyi feshetmesini ister ve o da kabul ederse Allah, kıyamet günü o satıcının hatalarını affeder.”[4]

4. Sattığı malda görünen veya görünmeyen bir bozukluk varsa onu müşteriye söylemek. Bu, imanın güçlü olduğuna delalet eder.[5]

5. Malı satarken yemin etmemek. Bir hadiste imam Musa Kâzım (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Allah üç grup insana rahmet gözüyle bakmaz. Onlardan biri, Allah’ı kendine sermaye edinen kimsedir. Yani bir şeyi yeminsiz almaz ve bir şeyi de yeminsiz satmaz.”[6]

6. Müşteriye malı verirken biraz fazla vermek.[7]

7. Satarken malı övmemek.[8]

8. Mümin müşterilerinden kâr almamak. Fakat müşteri yüklüce alışveriş yaparsa satıcının o gün için lazım olan masraflarını kâr olarak o müminden almasının sakıncası yoktur.[9]

Mümin müşteri, aldığı mallarla ticaret yapacaksa ondan da kâr almanın sakıncası yoktur.

Eğer satıcının ihtiyacı varsa mümin müşterilerinden kâr almasında sakınca yoktur.

---

[1]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme, 22. Hüküm.

[2] Ayetullah Müfti Şia (r.a), Tam İlmihal, 2296. Hüküm.

[3]- Ayetullah Müfti Şia (r.a), Tam İlmihal, 2296. Hüküm.

[4]- Ayetullah Vahid Horasani, Tam İlmihal, 2081. Hüküm.

[5]- Şehid-i Evvel, Lüm'a, Bab-ı Metacir.

[6]- age.

[7]- *Ayetullah Vahid Horasani*, Tam İlmihal, 2081. Hüküm.

[8]- *Tahriru'l-Vesile*, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme, 22. Hüküm.

[9]- *Şehid-i Evvel*, Lüm'a, Bab-ı Metacir.

Alıcının Gözetmesi Müstehap Olan Hususlar:

1. Alışverişte yemin etmek, doğru bir şey içinse mekruh; yalan yere ise haramdır.[1]
2. Alışverişten sonra üç defa tekbir söylemek ve ardından kelime-i şهادet okumak.[2]
3. Alırken az olmasına dikkat etmek. Mesela; alacağı bir kilo malın bir kilodan biraz az olmasına özen göstermek.[3]
4. Aldığı malın ücretini öderken biraz fazla ödemek.
5. Muameleden sonra fiyat indirimi talebinde bulunmamak.

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2141. Hüküm.

[2] *Ayetullah Sistani*, Tam İlmihal, 2010. Hüküm.

[3]- age.

Alıcı ve Satıcı İçin Mekruh Olan Hususlar:

1. Satıcının, satarken malını övmesi.
2. Alıcının, alırken satıcının malını kötülemesi.
3. Doğru olsa bile yemin etmek. (Yalan yere yemin edilirse haram olur.) [1]
4. Herkesten önce pazara gitmek ve herkesten sonra pazarı terk etmek.[2]
5. Sabah ezanıyla güneşin doğuşu arasındaki vakitte alışveriş yapmak.[3]

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2141. Hüküm.

[2]- *Tahriru'l-Vesile*, c.2, Bab-ı Mekasib-i Muharreme, 22. Hüküm.

[3]- İmam Humeyni (r.a), Tam İlmihal, 2054. Hüküm.

Faiz (Riba)

Ribanın sözlük anlamı bir şeyin artışı ve fazlalaşması demektir. İslam dinindeyse riba, “faiz” demektir. Ribâ, Kur’an’ı Kerim’in ayetleri, Hz. Peygamber’in (s.a.a) ve Masum Ehlibeyt İmamları’nın sünneti ve Müslümanların ittifakı ile kesinleşmiş bir haramdır. Hatta ribanın haram oluşunun dinin zaruri ve tartışmasız konularından biri olması uzak bir ihtimal değildir.

Riba büyük günahlardandır.

Ribanın, haram ve günah oluşuyla ilgili birçok ayet ve hadis vardır ki biz sadece birkaç tanesiyle yetiniyoruz.

Allah-u Teâlâ Kur’an-ı Kerim’de faiz yiyenler hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Faiz yiyenler, ancak Şeytan tarafından çarpılmış gibi bir hâle geliverirler. Bu da onların, alışveriş de faiz almaya benzer, onun eşiti demelerindedir. Allah, alışverişini helâl etti, faizi haram. Rabbinden kendisine öğüt verilen, faizden vazgeçerse eskiden aldıkları ona aittir, işi de Allah'a ait. Fakat bundan sonra gene tutup faiz alanlar, ateş ehlidir, orada da ebedî kalırlar.” [1]

Allah-u Teâlâ başka bir ayette faizin bereketi olmadığına işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

“Allah faizli kazançları bereketten mahrum eder, sadakalarıysa artırır ve Allah, (haramda ısrar eden) hiçbir günahkâr kâfiri sevmez.” [2]

Başka bir ayette de şöyle buyurmaktadır:

“Ey inananlar, Allah'tan sakının ve artık almadığınız faizleri bırakın inancınız varsa.” [3]

Faizi terk etmemek Kur’an-ı Kerim’in tabiriyle Allah’a ve Peygamber’e savaş açmak demektir:

“Eğer böyle yapmazsanız (faizi terk etmezseniz) bilin ki Allah’a ve Peygamberinize karşı savaşa girmişsiniz. Eğer ribâ almaktan tövbe ederseniz sermayeniz sizindir ve böylece ne zalim olursunuz ne de zulme uğramış bulunursunuz.” [4]

İmam Cafer Sadık (a.s) faizi zinadan daha kötü bir şey olarak tanıtır ve şöyle buyuruyor:

“Bir dirhem riba (faiz), Allah katında insanın kendi mahremiyle Kâbe’de yetmiş defa zina yapmasından daha kötüdür.”

İmam Cafer Sadık’a (a.s) bir adamın riba (faiz) aldığını ve adınaysa liba (hayvanın ilk sütü) dediğini haber verdiklerinde şöyle buyurdu:

“Eğer Allah beni, ona üstün kılsa (hükümet elimde olursa) boynunu vururdum.”

Müminlerin Emîri İmam Ali (a.s) ise ribadan kaçınmak için önce ticaretin ahkâmının öğrenilmesini öğütleyerek şöyle buyuruyor:

“Ey insanlar! Öncelikle ahkâm öğrenin, sonra ticaret yapın. Allah’a andolsun ki riba halkın arasında, karıncanın siyah tahtanın üstündeki hareketinden daha da belirsiz ve gizlidir.”

Riba iki kısımdır: 1. Muamelede olan riba. 2. Borçta olan riba.

---

[1]- Bakara Suresi, 275. ayet.

[2]- Bakara Suresi, 276. ayet.

[3]- Bakara Suresi, 278. ayet.

[4] Bakara Suresi, 279. ayet.

Muamelede Riba

Muamelede olan ribanın iki şartı vardır:

a) Satılan ve karşılığında alınan şey aynı cinsten olmalıdır.

b) Alınıp satılan şey ölçü ve tartıyla olmalıdır. Dolayısıyla ölçü ve tartıyla satılan bir cins, aynı cinsten bir miktar fazlasına satılırsa mesela bir kilo buğday bir buçuk kilo buğday karşılığında satılırsa bu iş riba (faiz) olur ve haramdır.

Aynı cinsten olan iki şeyden biri sağlam, diğeri kusurluysa veya biri iyi, diğeri kötüyse veya fiyat açısından aralarında bir farklılık varsa verilen miktardan fazla alınan her mal, faiz hükmündedir ve haramdır.

Bir satıcı, düzgün bakırı verir ve karşılığında verdiği kadar fazla kırılmış bakır alır veya pirincin iyisini verip karşılığında daha fazla normal pirinç alırsa veya işlenmiş altını verir karşılığında daha fazla işlenmemiş altın alırsa bu iş riba (faiz) olur ve haramdır.[1]

1. Fazladan alınan malın cinsi, satılan malın cinsinden farklı olursa örneğin, bir kilo buğdayın karşılığında bir kilo buğday ile bir lira para alınır bu muamele de faize girer ve haramdır. Hatta fazlalık olarak bir şey alınmaz ama alıcının kendisi için bir iş yapması şart koşulursa örneğin, “Babam için bir Yasin Suresi oku.” denirse bu iş yine faizdir ve haramdır.[2]

2. Kumaş gibi metreyle ölçülerek veya ceviz ile yumurta gibi sayılarak alışverişi yapılan bir şeyi satılıp karşılığında aynı cinsten daha fazlası; örneğin, on adet yumurta karşılığında on bir adet yumurta alınır sakıncası yoktur.[3]

3. Bazı şehirlerde ölçü veya tartıyla bazı şehirlerde ise saymakla muamele yapılan bir malın, ölçü veya tartı ile satılan şehirde fazlasına satılması faizdir ve haramdır. Ancak diğer şehirde (ölçü ve tartıyla muamele yapılmayan şehirde) caizdir.[4]

4. Satılan mal ile karşılığında alınan malın cinsi bir olmazsa fazla alınan sakıncası yoktur. Dolayısıyla bir kilo pirinç verip karşılığında iki kilo buğday alınan sakıncası yoktur.[5]

5. Satılan malla karşılığında alınan bedel aynı cinsten üretilmiş olursa herhangi bir fazlalığın alınmaması gerekir. Dolayısıyla inek sütünden üretilmiş bir kilo yağı satıp karşılığında inek sütünden üretilmiş bir buçuk kilo peyniri almak faizdir ve haramdır. Farz ihtiyat gereği, olgunlaşmış meyve karşılığında ham meyve satmak istenince de fazla alınmamalıdır.[6]

6. Satılan malla karşılığında alınan bedel aynı cinsten üretilmiş olmazsa fazlalık almanın sakıncası yoktur. Dolayısıyla inek sütünden üretilmiş bir kilo peyniri satıp karşılığında koyun sütünden üretilmiş iki kilo yağ almanın sakıncası yoktur.

7. Değişen her şey aslıyla aynı cins hükmündedir, hatta ismi değişmiş olsa bile. Örneğin, susam tanesiyle susam yağı, süt ile peynir ve üzüm ile sirke aynı cins olarak hesaplanır. Dolayısıyla bir kilo susam yağını satıp karşılığında iki kilo susam almak faizdir ve haramdır.[7]

8. Faiz konusunda arpa ile buğday aynı cinsten hesap edilir. Dolayısıyla bir kilo buğday verip karşılık olarak bir buçuk kilo arpa almak faizdir ve haramdır. Yine harman vakti on kilo buğday vermek kaydıyla on kilo arpa satın alınırsa arpayı peşin alınıp buğday veresiye bırakıldığı için fazla alınmış olur ve haram sayılır.[8]

9. Müslüman kimsenin İslam himayesinde olmayan bir kâfirden faiz almasının sakıncası yoktur. Yine baba-evlat ve karı koca, birbirlerinden faiz alabilirler.[9]

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2072. Hüküm.

[2]- *age.*, 2073. Hüküm.

[3]- *age.*, 2075. Hüküm.

[4]- *age.*, 2076. Hüküm.

[5]- *age.*, 2077. Hüküm.

[6]- *age.*, 2078. Hüküm.

[7]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Fi'r-Riba, 2. Hüküm.

[8]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2079. Hüküm.

[9]- *age.*, 2080. Hüküm.

Borçta Riba

Borç ribasında istisna yoktur, yani borç konusunda ölçülen, tartılan ve sayılan şeyler arasında fark yoktur. Ama yukarıda da belirtildiği gibi muamelede olan riba sadece ölçülen ve tartılan şeylerdedir.

1. Bir kimse, verdiği miktardan daha fazlasını almak şartıyla birisine borç verirse örneğin, borç verenin bir kilo buğday verip karşılığında bir buçuk kilo buğday almayı, on adet yumurta verip karşılığında on bir adet yumurta almayı veya yüz lira verip karşılığında yüz on lira almayı şart koşması riba ve haramdır.

Hatta borç alanın, borç veren için bir Şey yapması veya borç olarak verilen Şeye başka cinsten olan bir Şeyin eklenmesi; örneğin borç olarak alınan on lirayla beraber bir kibritin de verilmesini şart koşmak riba ve haramdır.[1]

2. Faiz vermek, aynen almak gibi gúnahtır. Fakat faizli borç alan kimse, borç alarak haram işlese de aldığı borç sahihtir ve onda tasarruf (kullanma) hakkı vardır.[2] Ama alacaklının aldığı fazlalık haramdır;[3] fazlalık olarak aldığı Şeyle bir Şey satın alırsa örneğin yüz lira verip karşılığında yüz yirmi lira almayı şart koşan birinin, fazlalık olan yirmi lirayla gömlek alıp o gömlekte tasarruf etmesi caiz değildir.

3. Herhangi birinin, birkaç gün sonra başka bir Şehirde daha fazla almak üzere başka birine bir miktar para vermesi; örneğin, on gün sonra başka bir Şehirde 1000 lira almak üzere 990 lira vermesi faize girer ve haramdır. Fakat fazla alan kimsenin buna karşılık bir mal vermesi veya [fazla veren kimse için] bir iş yapması suretinde fazlalığı almasının sakıncası yoktur.[4] Çünkü fazlalık karşılığında yapılan iş veya verilen mal, bu işi riba olmaktan çıkarmıştır.

4. Alacaklının, ödemenin vaktinde yapılmamasından dolayı gecikme parası unvanıyla borçludan aldığı fazlalık faizdir ve haramdır.[5]

5. Eğer borçlu burcunu ödemede ihmalkârlık eder ve gecikme yapmaya başlar, alacaklı da hakkını Şer'i hâkim vasıtasıyla alamazsa takas[6] yoluyla hakkını alabilir.[7]

6. Eğer borç veren kimse, borç verirken sana bu borcu evini bana kiraya vermen veya filan malı bana ucuza satman şartıyla veriyorum derse bu iş faizdir ve haramdır. Ama borç alanın böyle bir şart sunmasının sakıncası yoktur. Örneğin; borç alan, borç verenin ihtiyacı olan bir Şeyi ona satarken bu Şeyi sana, bana borç vermen şartıyla satıyorum derse faiz ve haram olmaz.[8]

---

[1]- *age.*, 2283. Hüküm.

[2]- *age.*, 2284. Hüküm.

[3]- *Ayetullah Sistani*, Tam İlmihal, 2243. Hüküm.

[4]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2288. Hüküm.

[5]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2591. Hüküm.

[6]- Fıkıhta takas etmek; kısas etmeye denir. Alacaklının borçludan izin almadan alacağı miktar kadar malına el koymasídır.

[7]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2593. Hüküm; *Ayetullah Hamenei*, Sorular Fetvalar, 671. Soru.

[8]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Babu'l-Karz, 10. Hüküm.

Satıcı İle Alıcıda Aranılan Şartlar

Doğru ve sahih bir alışveriş için alıcı ve satıcıda bazı şartların olması gereklidir. Alıcı ve satıcıda olması gereken şartlar altı tanedir:

1. Bulûğ çağına ermiş olma.

Baliğ olmanın üç alameti vardır;

a) Sert etek tüyünün bitmesi, yani karnın altında ve avret mahalli üstünde kalın kılların çıkması.

b) Meni gelmesi.

c) Hicri kameri yıla göre erkek çocuğunun on beş yaşını, kız çocuğunun ise dokuz yaşını tamamlamış olması.

2. Akıllı olma (deli olmama).

3. Şer'i hâkim tarafından kendi mallarında tasarruf etme hakkını kullanmaları yasaklanmış kimselerden ve sefih (kendi malını boş yere harcayan) olmama. [1]

4. Alışveriş niyetinde olma. (Buna göre şaka olarak "Bu malımı sattım." derse muamele gerçekleşmez.)

5. Birileri tarafından alışverişe zorlanmama. (Kendi istekleri üzere alışveriş yapmalıdırlar.)

6. Satılan malın (satıcı malın, alıcı da bedelinin) sahibi olma veya satılan-alınan malın sahibi tarafından vekil tayin edilme. [2]

---

[1]- *Ayetullah Sistani*, Tam İlmihal, 2040. Hüküm.

[2]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2081. Hüküm.

Konu İle İlgili Birkaç Mesele

1. Alışveriş yapması için babası veya dedesi izin verse bile bulûğa ermemiş bir çocukla yapılan muamele batıldır. Fakat çocuk mümeyyiz olur ve değeri az olduğundan genelde çocukların yaptığı alışveriş türlerinden olursa sakıncası olmaz. Bunun gibi bir çocuk, parayı satıcıya verip malı alıcıya teslim etmek ya da malı alıcıya verip parasını satıcıya ulaştırmak üzere vasıta olursa bu alışveriş sahihtir. Çünkü bu alışveriş, gerçekte baliğ olan alıcıyla

satıcının arasında gerçekleşmiştir. Ne var ki satanla satın alanın, çocuğun parayı ve malı sahiplerine ulaştıracağını kesin olarak bilmeleri gerekir.[1]

2. Baliğ olmayan çocuğa bir şey satan yahut ondan bir şey satın alan kimse, parayı veya malı asıl sahiplerine geri vermeli ya da alışverişi geçerli kılmak için asıl maliklerden izin almalıdır. Eğer sahibini tanımaz ve tanıma imkânı da olmazsa sahibi bilinmeyen malın hükmünü uygulamalı ve aldığı o şeyi sahibi adına fakire sadaka olarak vermelidir. Fakat aldığı şey çocuğun kendi malı olursa malın bedelini çocuğun velisine, onu da bulamazsa şer'î hâkime (müctehide) vermelidir.[2]

3. Henüz buluğa ermemiş bir çocukla alışveriş yapan kimsenin verdiği para veya mal, çocuğun yanında telef olursa alışveriş yapan kimse çocuktan veya velisinden tazminat ödeme talebinde bulunamaz.[3] Örneğin, baliğ olmayan çocuğa bisiklet satan bir adamın yapmış olduğu muameleyi velisi onaylamazsa muamele batıl olur. Dolayısıyla bisikleti satan adam çocuktan aldığı parayı, çocuğun velisine geri vermelidir. Ama eğer bisiklet kırılmış veya çalınmış olursa çocuğun velisinden tazminat talep edemez.

4. Başka birinin malını sahibinin izni olmaksızın satan kimsenin satışına, mal sahibi razı olmaz ve onaylamaz ise muamele batıl olur.[4] Bu durumda izni olmaksızın malı satan, sattığı malı müşteriye teslim etmişse müşteriden geriye alıp asıl sahibine vermelidir. Eğer sattığı mal telef olmuşsa aynısını, aynısını bulamadığı takdirde onun benzerini, eğer aynısını veya benzerini bulamazsa ücretini mal sahibine ödemelidir.

5. Çocuk, (velisi tarafından bir aracı olarak) genellikle örfte çocukların kullandığı şeyleri (balon çikolata vb.) alırsa muamelesi sahih ve doğrudur. Ama böyle bir muamelenin yapılmaması ihtiyata daha uygundur.[5]

---

[1]- *age.*, 2082. Hüküm.

[2]- *age.*, 2083. Hüküm.

[3]- *age.*, 2084. Hüküm.

[4]- *age.*, 2086. Hüküm.

[5]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2340. Hüküm.

Satılan Malda ve Bedelinde Aranılan Şartlar

Satılan mal ve karşılığında alınan bedelde beş şart aranır:

1. Ölçü, tartı, sayma ve benzeri yollarla satılan mal ve bedelinin miktarı belirlenmelidir.
2. Teslim edilmesi mümkün olmalıdır. Dolayısıyla kaçmış bir atı veya çalınmış bir arabayı satmak caiz değildir.

3. Satılan mal ile alınan bedeldeki özellikler tamamıyla söylenmelidir. Çünkü bu özellikler sayesinde halkın alışverişe eğilimi farklı olabilir.

4. Mal kayıt altında olmamalıdır. Buna göre vakfedilen malı, bazı durumlar hariç satmak caiz değildir. Kişi yanına rehin olarak bırakılan malı, sahibinin izni olmadan satamaz.

5. Malın bizzat kendisi satılmalıdır, menfaati değil. Bir evin mülkü değil de yıllık menfaati satılırsa bu muamele sahih olmaz. Ama müşteri karşılık olarak para yerine mülkün menfaatini verebilir. Örneğin; aldığı bir buzdolabı karşılığında satıcıya evinin bir yıllık menfaatini verebilir.[\[1\]](#)

Konu İle İlgili Birkaç Hüküm

1. Alım satımı tartıyla yapılan bir malın, ölçüyle de satılmasının sakıncası yoktur. Örneğin, on kilo buğday satmak isteyen kimse, bir kilo buğday alan ölçekle on ölçek buğday satabilir.[\[2\]](#)

2. Alışverişte gerekli olan şartlardan birisi eksikse satış akdi batıl olur. Ancak şartlardan biri bulunmaksızın örneğin, satılan mal ile alınan bedeldeki özellikler tamamıyla söylenmeden alışveriş yapılır da alıcı ve satıcı birbirlerinin malında tasarruf (kullanma) iznini karşı tarafa verirse her iki tarafın da tasarruf hakkını kullanmasında sakınca yoktur.[\[3\]](#)

3. Bir şehirde, ölçü veya tartıyla satılan mallar, o şehirde ölçü veya tartıyla alınmalıdır. Fakat aynı mal, başka bir şehirde görüldüğü gibi satılırsa o şehirde görüldüğü gibi de alınabilir.[\[4\]](#)

[\[1\]](#)- İmam Humeyni (r.a), Tam İlmihal, 2049. Hüküm.

[\[2\]](#)- age., 2092. Hüküm.

[\[3\]](#)- age., 2093. Hüküm.

[\[4\]](#)- age., 2091. Hüküm.

Konu İle İlgili Birkaç Hüküm

1. Alım satımı tartıyla yapılan bir malın, ölçüyle de satılmasının sakıncası yoktur. Örneğin, on kilo buğday satmak isteyen kimse, bir kilo buğday alan ölçekle on ölçek buğday satabilir.[\[1\]](#)

2. Alışverişte gerekli olan şartlardan birisi eksikse satış akdi batıl olur. Ancak şartlardan biri bulunmaksızın örneğin, satılan mal ile alınan bedeldeki özellikler tamamıyla söylenmeden alışveriş yapılır da alıcı ve satıcı birbirlerinin malında tasarruf (kullanma) iznini karşı tarafa verirse her iki tarafın da tasarruf hakkını kullanmasında sakınca yoktur.[\[2\]](#)

3. Bir şehirde, ölçü veya tartıyla satılan mallar, o şehirde ölçü veya tartıyla alınmalıdır. Fakat aynı mal, başka bir şehirde görüldüğü gibi satılırsa o şehirde görüldüğü gibi de alınabilir.[\[3\]](#)

---

[1]- *age.*, 2092. Hüküm.

[2]- *age.*, 2093. Hüküm.

[3]- *age.*, 2091. Hüküm.

Vakfedilen ve Kiralanan Malın Satışı

1. Vakfedilmiş bir şeyin satışı batıldır. Ancak herhangi bir amaç üzere vakfedilen mal örneğin, üzerinde namaz kılınması için camiye vakfedilen bir halı, kullanılmaz hale gelir de (çok yıpranıp bozuk olduğundan) kimse, onun üstünde namaz kılmak istemezse ve artık amacına uygun (insanların üstünde namaz kılması) şekilde yararlanma imkânı kalmamışsa onun satılmasının sakıncası yoktur. Ama satışından elde edilen gelir, mümkün surette vakfedenin amacına yakın olacak şekilde aynı camide kullanılmalıdır. İhtiyata uygun olanıysa şer'î hâkimden izin alınmasıdır.[1]

2. Kendilerine mal vakfedilen kimseler arasında ihtilâf çıkar ve vakfedilen mal satılmadığı takdirde can veya mal kaybının doğacağına ihtimal verilirse o mal satılıp vakfedilenlerin arasında taksim edilebilir. Fakat aralarındaki ihtilâf, sadece vakfedilenin satılıp yerine başka bir yerin alınmasıyla giderilecek olursa vakfedilen mal, o yerle değiştirilmeli veya satılarak parasıyla o yer alınmalı ve aynen vakfedilmelidir. Şöyle ki o yer, vakfedilen birinci malın yerine bırakılarak aynı amaç doğrultusunda kullanılmalıdır.[2]

3. Başka birine kiraya verilmiş bir mülkü satmanın sakıncası yoktur. Ancak o mülkün menfaati, kirada olduğu sürece kiracıya aittir. Dolayısıyla alıcı, satın aldığı bir mülkün kiracısını vakti dolmadan önce çıkaramayacağı gibi eski mülk sahibinin belirlemiş olduğu kira ücretine de zam yapamaz. Fakat alıcı, o mülkün kiraya verildiğini bilmez ya da kira müddetinin az olduğunu zannederek orayı almış olursa belirtilen durumu öğrendikten sonra muameleyi bozabilir.[3]

---

[1]- *age.*, 2094. Hüküm.

[2]- *age.*, 2095. Hüküm.

[3]- *age.*, 2096. Hüküm.

Meyvelerin Alım Satımı

1. Çiçeğini döküp normal olarak afet görme zamanını atlatan taze tanelenmiş meyveleri, toplamadan önce satmanın sakıncası yoktur. Yani ağaçların üstündeki meyvelerin miktarını tahmin sonucu toplanmadan satın almak isteyen birine satmanın sakıncası yoktur. Aynı şekilde henüz olgunlaşmamış üzümü ağacın üstünde satmanın sakıncası yoktur.[1]

2. Ağacı birine, meyvelerini ise başka birine satmanın sakıncası yoktur.

3. Eğer meyve bir yıl ya da daha fazla süreyle satılır, daha sonra ağaçları da başka birine satılırsa meyvenin satımı batıl olmaz. Ancak meyve ağaçları, ağacı alana meyvelerin menfaatinden yoksun bir şekilde satılır. Ağaçları alan kimse, meyvelerin satıldığını bilmeden muamele yapmışsa yaptığı muameleyi bozabilir. Meyvenin satışı, alıcının veya satıcının ölümüyle bozulmaz. Eğer satıcı ölürse ağaçlar onun varislerine meyvelerin menfaatinden yoksun bir şekilde miras olarak kalır, eğer alıcı ölürse meyve onun varislerine miras olarak kalır.[2]

4. Yılıda birkaç defa toplanan salatalık, domates, patlıcan, biber vb. şeylerin satışı, ancak görülecek şekilde yeşermeleri ve alıcının yıl içinde kaç defa toplayacağını tayin edilmesi suretiyle caiz olur.[3]

5. Ağacın üstünde olan meyveler, satılır ve alıcıya teslim edilmeden bir afet yüzünden zayı olursa muamele bozulur ve afet satıcıyı ilgilendirir. Alıcıya teslim edildikten sonra gelen afet muameleyi bozmaz ve afet alıcıyı ilgilendirir ki alıcı parayı satıcıya vermelidir.[4]

6. Meyve satıcısının kendisi için sattığı meyvenin üçte birini, dörtte birini veya belli bir miktarını örneğin; elli veya yüz kilo pay olarak istisna etmesinin sakıncası yoktur. Aynı şekilde bir ağacı kendisi için ayırmasının sakıncası yoktur. Ama meyve tahmin edilen miktardan az gelirse (çünkü ağaç üzerindeki meyve tahmin üzere satıldığından dolayı) birinci kısım yani üçte bir veya dörtte birlik istisna geçersiz olur.[5]

---

[1]- *age.*, 2099. Hüküm.

[2]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Der Furuş-i Meyvecat, 6. Hüküm.

[3]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2012. Hüküm.

[4]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2362. Hüküm.

[5]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Der Furuş-i Meyvecat, 8. Hüküm.

Muamele Çeşitleri

Yapılan muameleler dört çeşittir:

1. Satılan mal ve karşılığının süresi olmaz. Buna nakit veya peşin muamele denir.
2. Satılan malın süresi olmaz ama karşılığının süresi olur. Buna veresiye muamele denir.
3. Satılan malın süresi olur ama karşılığının süresi olmaz. Buna selef muamelesi denir.
4. Her ikisinin de süresi olur; buna borçla borç muamelesi denir ve böyle bir muamele batıldır.

Veresiye ve Peşin Alışveriş

1. Peşin olarak yapılan muamelede satıcı ve alıcı muameleden sonra satılan mal ve bedelini birbirlerinden isteyip bedeli karşılıklı olarak teslim alabilirler.[1]
  2. Alıcı ve satıcıdan her biri veya her ikisi satılan cinsin veya karşılığının ya da her ikisinin de tesliminin geciktirilmesini şart koşabilir. Dolayısıyla alıcı aldığı malı bir ay sonra getirmelerini veya satıcı sattığı malı bir ay sonra getirmeyi şart koşarsa muamele geçerli ve doğrudur.[2]
  3. Satılan mal ile bedelinin tesliminin geciktirilmesi şartı koşulmuşsa satıcı sattığı malda ve alıcı da bedelinde teslim anına kadar tasarruf hakkına sahiptir.
  4. Veresiye satışta sürenin tam olarak belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla parası harmanda veya havalar ısındığında ödenmek üzere satılan bir malın muamelesi, sürenin net olmayışından dolayı batıldır.[3]
  5. Satıcı, veresiye sattığı malın bedelini kararlaştırılan vakitten önce müşteriden talep edemez. Ancak müşteri ölür ve kendisinin bir miktar malını da miras bırakırsa satıcı kendi alacağını kararlaştırılan vakit dolmadan önce onun mirasçılarında talep edebilir[4] ve talep ettiğinde de mirasçıların o alacağı vermesi farz olur.
  6. Satıcı, veresiye sattığı malın bedelini kararlaştırılan süre dolduktan sonra müşteriden talep edebilir. Alıcı, ödeme imkânına sahip olmazsa satıcı alıcıya zaman tanıyabilir ya da[5] sattığı mal mevcut ise onu geri alabilir.[6]
  7. Satıcı, malın fiyatını bilmeyen birine bir miktar veresiye satış yapar ve fiyatını da söylemezse muamele batıl olur.[7] Ama bir müşteri bir yerden birkaç çeşit mal alır ve satıcı da “toplamda elli lira yaptı.” derse yeterlidir, satıcının teker teker malların fiyatını belirtmesi gerekmez.
- Eğer alıcı, satıcıya diğer müşterilerine verdiği fiyattan kendisine de satması için onu vekil ederse muamele batıl olmaz.[8]
8. Satıcı, malın peşin fiyatını bilen müşteriye veresiye verip tutarını fazla hesaplarsa müşteri de bunu kabul ederse muamelede bir sakınca yoktur ve bu muamele, riba (faiz) hükmüne de girmez. Örneğin satıcı, müşteriye “sana veresiye verdiğim malı, peşin fiyatından lira başına bir kuruş fazla hesaplıyorum.” derse sakıncası yoktur.[9]
  9. İster sürenin tamamlanmasından önce olsun, isterse de tamamlanmasından sonra olsun satıcının, belirlenen süreyi uzatması karşılığında alıcının veresiye aldığı malın üstüne bir şey eklemesi haramdır.[10]
  10. Satıcı, “Bu malı on liraya peşin ve on iki liraya veresiye satıyorum.” derse ve alıcı da ben on iki liraya veresiye almaya razıyım derse bu muamele sahihtir ve muamelede herhangi bir sakınca yoktur. Satıcı, “Bir ayda ödeme kaydıyla on liraya ve iki ayda ödeme kaydıyla on iki liraya satıyorum.” derse hüküm yine aynıdır.[11]

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2104. Hüküm.

[2]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Negdi Nisye, 10. Hüküm.

[3]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2105. Hüküm.

[4]- *age.*, 2106. Hüküm.

[5]- *age.*, 2107. Hüküm.

[6]- *Ayetullah Sistani*, Tam İlmihal, 2066. Hüküm.

[7]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2108. Hüküm.

[8]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2374. Hüküm.

[9]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2108. Hüküm.

[10]- Tahriru'l-Vesile, c.2, Bab-ı Negd-i Nisye, 3. Hüküm; *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2375. Hüküm.

[11]- *Ayetullah Müfti Şia (r.a)*, Tam İlmihal, 2376. Hüküm.

Selef (Selem) Satışı

Selef (selem); bedelin peşin ödenip malın daha sonra verilmesi esasına dayanan bir satış türüdür. Yani müşterinin malı sonradan almak üzere peşin para vermesine selef satışı denir. Bu satış türü veresiyenin tam tersi bir muameledir. O hâlde müşteri, “Malı, altı ay sonra teslim almak üzere bu parayı sana veriyorum.” derse satıcı da “Kabul ettim.” derse muamele sahih ve geçerlidir.[1]

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2110. Hüküm.

Selef Muamelesinde Aranan Şartlar

Selef muamelesinde şu yedi şartın olması gerekir:

1. Malın fiyatının değişmesine sebep olacak nitelikler belirtilmelidir. Fazla dikkat edilmesi de gerekmez. Halkın, malın özellikleri belli oldu diyecekleri şekilde belirtmek yeterlidir. Dolayısıyla satılan malın tüm özellikleri müşteriye belirtilmezse ve aldatma söz konusu olursa selef caiz olmaz.

2. Taraflar birbirlerinden ayrılmadan alıcı bedelin tamamını satıcıya vermeli veya alınan malın tuttuğu miktar kadar alıcının satıcıdan alacağı olmalıdır. Ama alıcı malın fiyatının bir miktarını verirse o miktarlık satış sahih olur ve satıcı muameleyi feshedebilir.
3. Süre tam olarak belirtilmelidir. Satıcı, “Malı havalar ısındığında sana teslim edeceğim.” derse zaman tam olarak belirtilmediğinden muamele batıl olur.
4. Malın teslim edilmesi için belirlenen süre, selefî yapılan malın verileceği zaman piyasada bulunacağına güven hâsıl olacak şekilde tayin edilmelidir.
5. Farz ihtiyat gereği malın teslim edileceği yer belirtilmelidir. Ancak muhatapların konuşmasından teslim yeri belli olursa ayrıca belirtmek gerekmez.
6. Ölçülerek veya tartılarak satılan malın miktarı belirtilmelidir. Genelde görülerek satılan malda selem yapmanın sakıncası yoktur. Ama alınan bu malın taneleri arasındaki fark birbirine yakın olan ceviz ve yumurta taneleri gibi halkın önem vermeyeceği derecede az olmalıdır.[1]
7. Ölçü ve tartıyla satılan mal ve bedeli aynı cinsten olmamalıdır. Mesela buğdayın buğdayla selef satışı olmaz.[2]

---

[1]- *age.*, 2112. Hüküm.

[2]- *Ayetullah Sistani*, Tam İlmihal, 2071. Hüküm.

Selef Muamelesinin Hükümleri

1. Kişi, selef olarak aldığı malı süresi dolmadan başkasına satamaz. Sürenin tamamlanmasından sonra mal, teslim edilmese bile satılabilir.[1]
2. Satıcı, selef akdinde kararlaştırılan nitelikleri içeren malı verince alıcı da bu malı kabul etmelidir. Yine satıcı, nitelik olarak kararlaştırılan cinsten daha iyisini verirse alıcı kabul etmelidir. Satıcı, nitelik olarak kararlaştırılan cinsten daha kötüsünü verirse alıcı ihtiyar hakkına[2] sahiptir.[3]
3. Satıcının verdiği malın kalitesi kararlaştırılandan daha düşük olursa alıcı bu malı kabul etmeyebilir.[4]
4. Satıcı, kararlaştırılan mal yerine başka bir mal verdiğinde alıcı bu mala razı ise muamele sahihtir.[5]
5. Selef olarak satışı yapılan mal, teslim edileceği zaman piyasada bulunmaz ve satıcı da onu hazırlayamazsa alıcı dilerse belirtilen mal bulununcaya kadar sabreder veya muameleyi bozup vermiş olduğu şeyi geri alır.[6]

6. Satıcı, kendi malını bir süre sonra teslim etmek üzere satar, müşteriden de parasını bir süre sonra almayı şart koşarsa selef muamelesi batıl olur. Çünkü muamele selef olmaktan çıkmıştır ve buna borçla borç muamelesi denir.

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2113. Hüküm.

[2]- İhtiyar hakkı yani; isterse kararlaştırılan malı talep eder veyahut muameleyi bozup parasını geri isteyebilir.

[3]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2114. Hüküm.

[4]- *age.*, 2115. Hüküm.

[5]- *age.*, 2116. Hüküm.

[6]- *age.*, 2117. Hüküm.

Muamelenin Bozulabileceği Durumlar

Bir muameleyi bozma hakkına “**feshetme hakkı veya muhayyerlik**” denir. Alıcı ve satıcı on bir durumda muameleyi bozabilir:

1. Taraflar muamelenin yapıldığı yerden henüz ayrılmamışlarsa. Buna “**Meclis Feshi**” denir.

2. Alışverişte müşteri veya satıcı için aldanma ve kandırılma durumu söz konusu olduğunda. Buna “**Gabn (Aldanma) Feshi**” denir.

3. Muamele yapılırken her iki tarafın veya sadece taraflardan birinin belirlenen bir zamana kadar muameleyi bozma hakkına sahip olduğu şartı koşulmuşsa. Buna “**Şart Feshi**” denir.

4. Satıcı ve alıcı kendi malını, halkın nazarında değerini artıracak şekilde, olduğundan daha iyi göstermişse. Buna “**Kusuru Gizleme Feshi**” denir.

5. Taraflardan biri karşı tarafın bir iş yapmasını veya vereceği malda belli bir özelliğin olmasını şart koşar ve o da şarta uymazsa bu durumda şart koşan kimse için feshetme hakkı doğar. Buna “**Şarta Uymama Feshi**” denir.

6. Satılan mal veya karşılık olarak verilen bedelde kusur olursa. Buna “**Kusur Feshi**” denir.

7. Satılan malın bir miktarının bir başkasına ait olduğu anlaşılırsa hak sahibi diğer ortağın bu satışa razı olmaması hâlinde alıcı için muhayyerlik (fesh) hakkı oluşur. Şöyle ki alıcı dilerse alışverişi tamamen fesheder, dilerse de başkasına ait olan miktarın parasını satıcıdan alır. Buna “**Ortaklık Feshi**” denir.

8. Alıcı, görmediği ama özelliklerini satıcıdan duyduğu belli bir malın söylenen özelliklere sahip olmadığını anlarsa muameleyi feshedebilir. Aynı şekilde satıcı da karşılık olarak aldığı

bedelin, alıcının söylediği özelliklerde olmadığını anlarsa muameleyi bozabilir. Buna “**Görme Feshi**” denir.

9. Alıcı aldığı malın bedelini üç güne kadar ödemez, satıcı da sattığı malı teslim etmez; müşteri, bedelin geç ödenip cinsin geç teslim alınmasını şart koşmamışsa satıcı muameleyi bozabilir. Fakat satın alınan mal, bazı yeşillik ve meyve türleri gibi bir gün kalınca zayi olan türden olur, müşteri de akşama kadar malın parasını vermez ayrıca parayı geciktireceğini ve malın geç teslim alınacağını da şart koşmamış olursa satıcı muameleyi bozabilir. Buna “**Geciktirme Feshi**” denir.

10. Hayvan alan kimse, üç gün içinde muameleyi bozabilir; satın aldığı hayvan karşılığında satıcıya hayvan vermişse satıcı da üç gün içinde muameleyi bozabilir. Buna “**Hayvan Feshi**” denir.

11. Satıcı, sattığı malı teslim edemezse örneğin, satmış olduğu araba çalınırsa alıcı muameleyi bozabilir. Buna “**Malın Teslim Edilememe Feshi**” denir.[\[1\]](#)

[\[1\]](#)- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2124. Hüküm. On birinci fesh hakkı, Ayetullah Sistani'nin Tam İlmihal'inde bulunmamaktadır.

Akdi Fesheden Durumlarla İlgili Hükümler

1. Alıcı, malın fiyatını bilmez veya aldığı zaman gaflet ederek malı normal fiyatından daha pahalıya alır da halkın nazarında aldatılmış olarak nitelenir ve onun azlığına veya çokluğuna önem verilirse akdi bozabilir. Bunun gibi satıcı da malın fiyatını bilmediğinden veya satış anındaki gafletinden malı normal fiyatından daha ucuza satar ve halk da ucuz sattığı bu miktara önem vererek onu aldatılmış nitelerse muameleyi bozabilir.[\[1\]](#)

2. Şartlı alışverişte her iki tarafın da muameleyi feshetme hakkı vardır; ancak hem satıcı hem de alıcının satış olmadan satma ve alma niyetinde olmaları gerekmektedir. Örneğin bir milyonluk ev, iki yüz bin liraya satılmışsa ve “Satıcı, belli bir süre içerisinde parayı geri vermesi hâlinde, alıcı da malı geri vermesi hâlinde muameleyi feshetme hakkına sahiptir.” gibi bir şart koşulmuşsa bu anlaşma sahihtir.[\[2\]](#)

3. Satıcı, kaliteli çayı kalitesi düşük çayla karıştırır ve bu ve karışımı kaliteli çay diye satarsa alıcı çayı geri vererek muameleyi bozabilir.[\[3\]](#)

4. Alıcı, aldığı malın kusurlu olduğunu muameleden sonra fark ederse (bu kusuru muameleden önce fark etmemişse eğer) muameleyi feshedebilir ya da sağlam mal ile kusurlu malın arasındaki fiyat farkını belirleyip satıcıdan o miktarı geri alabilir. Meselâ alıcı, dört liraya aldığı kusurlu malın sağlamının kıymeti sekiz lira, kusurlusunun kıymeti ise altı lira olursa sağlam ile kusurlu arasındaki kıymet farkı dörtte bir olduğundan satıcıya verdiği paranın dörtte biri olan bir lirayı geri alabilir.[\[4\]](#)

5. Alışverişten sonra, alıcı aldığı malın bir kusurunu görürse malı geri vererek akdi bozabilir. Yine alışverişten sonra, bedeli alınmamış malda bir kusur ortaya çıkarsa satıcı muameleyi

feshedebilir. Ancak satıcı veya alıcı, bu kusurdan dolayı fiyat farkını almak isterse bu muamelenin sakıncası vardır.[5]

6. Alışverişten sonra malın kusurlu olduğunu öğrenip muameleyi hemen bozmayan kimsenin sonradan fesih hakkı yoktur.[6]

7. Bir kimse, malı satın aldıktan sonra kusurlu olduğunu anlarsa satıcı hazır olmasa bile muameleyi bozabilir.[7]

8. Dört yerde, [8]alıcı aldığı malda bulunan kusur nedeniyle muameleyi bozamaz veya onun fiyat farkını alamaz:

a) Malı alırken kusurlu olduğunu bilirse.

b) Malın kusuruna razı olursa.

c) Alışveriş yaparken malın kusurlu çıkması hâlinde geri vermeyeceğini ve de fiyat farkını almayacağını söylese.

d) Alışveriş esnasında satıcı, “Bu malı, bütün kusurlarıyla beraber satıyorum.” derse. Ancak bir kusurunu belirterek “Malı, bu kusuruyla satıyorum.” der ve sonra onda başka kusurunun olduğu anlaşılırsa alıcı, satıcının belirtmediği kusur nedeniyle malı geri verebilir ya da satıcıdan fiyat farkını alabilir.

9. Üç yerde alıcı, malın kusurlu olduğunu anlarsa bile muameleyi bozamaz; ama fiyat farkını alabilir:

a) Aldığı malda halkın, “Aldığı zamanki gibi değil.” diyeceği şekilde bir değişiklik yapmışsa. Örneğin kesmiş veya boyamışsa.

b) Alışverişten sonra malın kusurlu olduğunu anlar ve sadece geri çevirme hakkını hükümsüz kılırsa.

c) Malı teslim aldıktan sonra o malda başka bir kusur meydana gelirse. Ancak, kusurlu bir hayvanı aldıktan sonra, üç gün geçmeden onda başka bir kusur meydana gelirse teslim almış olsa bile onu geri verebilir. Bunun gibi alıcı, yalnızca belli bir süreye kadar muameleyi feshetme hakkına sahip olur ve bu müddet içerisinde de malda başka bir kusur meydana gelirse onu teslim almış olsa bile muameleyi bozabilir.[9]

10. Satıcı, görmediği bir mala sahip olur ve başkasının anlatması üzere malın özelliklerini alıcıya anlatarak o özelliklere göre satar ve sattıktan sonra onun daha iyi özelliklere sahip olduğunu anlarsa muameleyi bozabilir.[10]

---

[1]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2125. Hüküm.

[2]- *age.*, 2126. Hüküm.

[3]- *age.*, 2128. Hüküm.

[4]- *age.*, 2129. Hüküm.

[5]- *age.*, 2131. Hüküm. Ayetullah Sistani'ye göre fiyat farkı almanın sakıncası yoktur.

[6]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2132. Hüküm. Ayetullah Vahid Horasani'ye göre fesh etme hakkı vardır.

[7]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2133. Hüküm.

[8]- Ayetullah Sistani'ye göre iki yerde "a" ve "d" hususlarını kabul etmiştir.

[9]- *İmam Humeyni (r.a)*, Tam İlmihal, 2135. Hüküm.

[10]- *age.*, 2136. Hüküm.

Alışverişle İlgili Diğer Hükümler

1. Satıcı, malın alış fiyatını alıcıya söylemek isterse aynı fiyata veya daha aşağı fiyata satacak olsa bile fiyatın azalmasına veya artmasına sebep olan diğer bütün özellikleri; peşin veya veresiye aldığı da alıcıya söylemelidir.[1]
2. Bir kimse, başka birine bir mal verip fiyatını belirleyerek "Bu malı, bu fiyattan sat; fazlasına satarsan fazlası senindir." derse fazlalık, malı satan kimsenindir. Yine mal sahibi, "Bunu şu fiyattan sana sattım." der, o da "Kabul ettim." der veyahut satış maksadıyla malı ona verir, o da alış maksadıyla malı ondan alırsa o kıymetten ne kadar fazlasına satarsa satsın fazlalık ona ait olur.[2]
3. Erkek hayvan eti satıp yerine dişi hayvan etini müşteriye veren bir kasap, günah işlemiş olur. O hâlde kasap etin cinsini belirterek "Bu erkek hayvan etini satıyorum." demişse alıcı muameleyi bozabilir. Ancak onu belirtmez ve müşteri de aldığı ete razı olmazsa kasabın ona erkek hayvan eti vermesi gerekir.[3]
4. Alıcı, kumaş satıcısına rengi solmayan bir kumaş vermesini söyler de satıcı rengi solan bir kumaş verirse alıcı muameleyi bozabilir.[4]
5. Alışverişte yemin etmek, doğru bir şey içinse mekruh; yalan yere ise haramdır.[5]
6. Satıcı sattığı malı veremezse örneğin sattığı at kaçarsa muamele batıl olur ve alıcı parasını geri alabilir.[6]

---

[1]- *age.*, 2137. Hüküm.

[2]- *age.*, 2138. Hüküm.

[3]- *age.*, 2139. Hüküm.

[4]- *age.*, 2140. Hüküm.

[5]- *age.*, 2141. Hüküm.

[6]- Ayetullah Sistani, Tam İlmihal, 2100. Hüküm.

Ayetullah Hamaneî'den Haram Alışverişlerle İlgili Hükümler

-

Necis Şeylerin Alım Satımı

Soru 1: Avlanma dairesinin ve bölgedeki çiftçilerin, otlak ve tarlaları korumak için avladıkları yabani domuzları, etlerini konserve yaparak Müslüman olmayan ülkelere ihraç etmek amacıyla satın almak caiz midir?

Cevap: Müşteri Müslüman olmasa da domuz etinin insanların gıda olarak yararlanması amacıyla alım satımı haramdır. Fakat bunun hayvan yemi veya yağının sabun yapımında kullanılması gibi insanlarca makul görülen helâl ve ciddî bir menfaati varsa, bu durumda alım satımının sakıncası yoktur.

Soru 2: Domuz eti konservesi hazırlanan iş yerlerinde, gece eğlence kulüplerinde veya fesat ve fuhuş yuvalarında çalışmak caiz midir? Bu yolla elde edilen gelirin hükmü nedir?

Cevap: Domuz eti ve içki satmak, gece kulüpleri, fesat ve fuhuş yuvaları, kumarhane ve meyhane açmak ve çalıştırmak ve bunun gibi haram işlerle meşgul olmak caiz değildir. Bu işlerden kazanç elde etmek haramdır ve şer'an insan bu işlerde çalışarak aldığı ücretin sahibi değildir.

Soru 3: Domuz etini, içkiyi veya yenilmesi ve içilmesi haram olan herhangi bir şeyi, bunları helâl bilen birine satmak veya hediye etmek sahih midir?

Cevap: İnsanın müşteri helâl bilse dahi, yenilmesi ve içilmesi haram olan bir şeyi, yenmesi veya içilmesi amacıyla veya müşterinin bunları yeme ve içmede kullanacağını bildiği hâlde satması veya hediye etmesi caiz değildir.

Soru 4: Gıda ve tüketim maddeleri satan bir kooperatif şirketimiz var; bu gıda maddelerinden bazılarının murdardan[1] veya yenilmesi haram olan şeylerden olduğunu göz önünde bulundurarak, bu mallardan elde edilen ve kooperatif üyelerine dağıtılan yıllık gelirin hükmü nedir?

Cevap: Yenilmesi haram olan gıda maddelerinin alım satımı haramdır ve yapılan muamele batıldır; bundan elde edilen para ve gelirler de haramdır ve bu gelirleri kooperatif üyelerine dağıtmak caiz değildir. Kooperatif malları eğer bu haram mala karışmış ise bunların durumu, kısımları, ayrıntıları ilmihâl kitaplarında kaydedilen, haram mala karışmış mal hükmündedir.

Soru 5: Müslüman biri, Müslüman olmayan bir ülkede bir otel işletmeye açar ve bazı içki türlerini ve haram yiyecekleri satmak zorunda kalırsa, -çünkü bunları satmayacak olursa

büyük çoğunluğu Hıristiyan olan o ülke insanları yemeğin yanında içki içtiklerinden içki sunmayan otele gitmeyeceklerdir- otel sahibinin bu haram şeylerden elde ettiği bütün gelirleri şer'î hâkime vermek niyetinde olduğu göz önünde bulundurularak bu işin onun için caiz olduğu söylenebilir mi?

Cevap: Müslüman olmayan ülkelerde otel ve lokanta açmanın bir sakıncası yoktur. Fakat içki ve haram yemekler satmak, müşteri bunları helâl bilse bile haramdır. Şer'î hâkime[2] vermek kastıyla olsa bile, içki ve haram yemek karşılığında para almak caiz değildir.

Soru 6: Yenilmesi haram olan su hayvanları sudan canlı olarak dışarı çıkarılırsa murdar hükmünde midirler ve bunların alım satımları haram mıdır? Acaba bunların insan yiyeceği dışında -kuş ve hayvan yemi olarak veya sanayi alanlarında kullanılması amacıyla- alım satımı caiz midir?

Cevap: Sudan diri olarak dışarı çıkarılan ve karada can veren deniz hayvanları, balık türünden iseler murdar sayılmaz. Genel olarak, yenilmesi haram olan bir şeyi, müşteri, yenilmesini helâl bilse bile, yenilmesi için satmak caiz değildir. Fakat yemenin dışında bunlardan tıp, sanayi, kuşları ve diğer hayvanları beslemek vb. işlerde yararlanılması gibi insanlarca makul görülen helâl menfaatleri olursa, bu amaçla alım satımlarının sakıncası yoktur.

Soru 7: Aralarında şer'î usullere göre kesilmeyen hayvanın eti de bulunan gıda maddelerini taşımak caiz midir? Bu yiyecekleri, yenilmesini helâl bilen bir kimseye taşımakla helâl bilmeyen bir kimseye taşımak arasında herhangi bir fark var mıdır?

Cevap: Şer'î usullere göre kesilmeyen hayvanın etini yemekte kullanmak isteyen birine taşımak caiz değildir; bu konuda müşterinin onun yenmesini helâl bilmesiyle helâl bilmemesi arasında herhangi bir fark yoktur.

Soru 8: Kandan kazanç elde eden kimseye kan satmak caiz midir?

Cevap: İnsanlarca makul görülen meşru bir yarar için kan satmanın sakıncası yoktur.

Soru 9: Müslüman birinin, küfür beldelerinde, gayrimüslimlere domuz eti veya murdar et gibi yenilmesi haram olan şeyler ihtiva eden yiyecekler veya alkollü içkiler sunması caiz midir? Bunun aşağıdaki durumlarda hükmü nedir?

a) Bu gıda maddeleri ve alkollü içkiler kendisine ait değilse ve bunların satımından da kendine herhangi bir kâr sağlamıyorsa ve bu adamın işi sadece onları helâl yiyecek maddeleriyle birlikte müşteriye sunmak olursa.

b) Müslüman olmayan biriyle o iş yerine ortak ise, Müslüman ortak helâl şeylere ve gayrimüslim ortak da alkollü içkilere ve haram yiyeceklere sahip ise ve her biri ayrı ayrı kendi malının kârını alıyorsa.

c) Sahibi Müslüman veya gayrimüslim olan, haram yiyecekler ve alkollü içkiler satılan yerde sadece sabit bir ücretle çalışırsa.

d) Haram yiyecek ve alkollü içkiler satılan yerde işçi veya ortak olarak çalışıyor, fakat şahsen bunların alım satımıyla uğraşmıyorsa ve mallar da kendisine ait değilse ve orada sadece gıda

maddelerinin hazırlanıp satılmasına katkıda bulunuyorsa; müşteriler de alkollü içkileri satış yerinde içmiyorsa, bu durumda onun işinin hükmü nedir?

Cevap: Sarhoş edici alkollü içkileri ve haram yiyecekleri sunmak ve satmak, bunların satıldığı yerlerde çalışmak, bunların yapımına, alım satımına katkıda bulunmak ve bu konuda başkasının emrini yerine getirmek şer'an haramdır. Bunda o kimse ister günlük işçi olarak çalışsın, ister sermayeye ortak olsun, haram gıda maddeleri ve alkollü içecekler ister tek başına sunulsun veya satılsın, ister helâl olan yiyeceklerle birlikte satılsın ve yine o kimsenin işi ister kâr payı veya ücret almak suretiyle olsun, ister bedava çalışsın, aralarında fark yoktur ve şer'an haramdır. Bu durumda iş sahibi veya ortağının Müslüman veya gayrimüslim olması, Müslüman veya gayrimüslim müşteriye sunulması veya satılması arasında hiçbir fark yoktur. Genel olarak her Müslümana, yenilmesi haram olan yiyeceklerin yenilmesi amacıyla ve sarhoş edici alkollü içkilerin içilmesi amacıyla yapımından, alım satımından ve bunlardan gelir sağlamaktan sakınması farzdır.

Soru 10: İçki taşıyan kamyonları tamir etmek suretiyle gelir elde etmek caiz midir?

Cevap: Kamyonlar sadece içki taşımak için kullanılıyorsa, onların tamiriyle uğraşmak caiz değildir.

Soru 11: Bir ticaret şirketinin gıda maddesi satan şubeleri var; fakat gıda maddelerinden bazılarının yenilmesi şer'an haramdır (ithal edilen murdar etleri gibi); dolayısıyla şirketin mallarından bir bölümü şer'î açıdan haram mal sayılır. Sorum şudur: İhtiyaçlarımızı, malının bir kısmı helâl, diğer bir kısmı haram olan bu şirketin şubelerinden almamız caiz midir? Eğer caizse, meçhulü'l-malik olması nedeniyle bu satıcıya verdiğimiz paranın bakiyesini alabilmek için şer'î hâkimden izin almaya gerek var mı? Eğer izin almaya gerek varsa, acaba ihtiyaçlarını bu gibi yerlerden satın alan kimselere, paralarının bakiyesini almalarına müsaade ediyor musunuz?

Cevap: Şirketin malları arasında haram mal olduğu genel olarak biliniyorsa, bir kimse şirketin bütün mallarını satın almadığı sürece, ihtiyacı kadarını o şirketten karşılamanın bir sakıncası yoktur. Buna göre bütün halkın ihtiyaç duyduğu malları bu şirketten satın almasında bir sakınca yoktur. Bunun gibi müşteri, şirketin malının tamamını satın almadığı ve satın aldığı eşyanın içerisinde haram mal olduğunu bilmediği durumda, şirkete verdiği paranın bakiyesini almasının sakıncası yoktur. Şirketten aldığı malı ve para bakiyesini kullanmada şer'î hâkimden izin almasına gerek yoktur.

Soru 12: Gayrimüslim ölülerin cesetlerini yakmakla uğraşmak ve bunun karşılığında ücret almak caiz midir?

Cevap: Gayrimüslimlerin cesetlerini yakmak haram değildir; dolayısıyla bu işle uğraşmanın ve bunun karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 13: Çalışacak gücü ve imkânı olan birisinin, insanlardan dilenmesi ve onların verdikleriyle geçinmesi caiz midir?

Cevap: Dilencilikle meşgul olması uygun değildir.

---

[1]- [Şer'î ölçülere riayet edilmeden kesilen veya kendiliğinden ölen hayvan ya da eti yenilmeyen hayvanın ölüsü.]

[2]- [Ehlibeyt mektebine bağlı, gerekli şartları taşıyan müçtehit.]

Bazı Kazançlarla İlgili Hükümler

Soru 14: Kadınların kuyumcular çarşısı ve başka yerlerde mücevher satarak gelir elde etmesi caiz midir?

Cevap: Şer'î sınırları gözetirse, sakıncası yoktur.

Soru 15: Haram işlerde kullanılacak olan evleri, özellikle putlara tapmak için kullanılan bazı odaları süslemenin (dekorasyonunu yapmanın) hükmü nedir? Acaba dans etmede vb. şeylerde kullanılma ihtimali olan salonlar inşa etmek caiz midir?

Cevap: Şer'an haram olan işlerde kullanmamak şartıyla evlerin süslenmesinin, kendi başına bir sakıncası yoktur. Ama puta tapılan odanın dekorasyonunu yapmak; örneğin eşyalarını dizmek, putun bırakılması için yer hazırlamak vb. işler şer'an caiz değildir. Şer'an haram olan işlerde kullanılan bir yer inşa etmek caiz değildir; fakat haram işlerde kullanılacağına sadece ihtimal vermek o salonu inşa etmeye engel oluşturmaz.

Soru 16: Hapis ve polis karakolu içeren belediye binası inşa edip zalim devlete teslim etmek caiz midir? Acaba bu inşaatlarda çalışmak caiz midir?

Cevap: Belediye için özellikleri sıralanan bina inşa etmenin sakıncası yoktur. Yeter ki, orada zulüm mahkemelerinin düzenlenmesi ve suçsuz insanların hapsedilmesi için bir cezaevi kurulması amacını taşımasın. Orayı inşa edene göre de orasının normalde bu işler için kullanılma ihtimali söz konusu değilse, bu durumda binanın inşası için ücret almanın da sakıncası yoktur.

Soru 17: Ben seyircilerin karşısında boğa güreşi yapıyorum. Güreşi seyreden müşteriler de bana hediye olarak bir miktar para veriyorlar; acaba bu iş caiz midir?

Cevap: Bu iş, şer'an yerilen ve kınanan bir fiildir; fakat seyircilerin verdikleri hediyeleri, herhangi bir şart koşulmadan onların istek ve rızalarıyla verilmişse, almanın sakıncası yoktur.

Soru 18: Bazıları orduya ait olan askerî elbiseler satıyorlar, onlardan bu elbiseleri satın almak ve bu elbiselerden yararlanmak caiz midir?

Cevap: Onların bu elbiseleri yasal bir yoldan elde ettiklerine veya bu elbiseleri satmaya izinli olduklarına ihtimal verilirse, bu elbiseleri satın almanın ve kanunlara aykırı olmayan yerlerde kullanmanın sakıncası yoktur.

Soru 19: Halkın asayişini bozsun veya bozmasın patlayıcı maddeler kullanmanın, üretmenin ve alışverişini yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Başkalarına rahatsızlık ve zarar verirse veya malı boşuna harcamak (israf) sayılırsa, caiz değildir.

Soru 21: Bazı kadınlar ailelerinin geçimlerini sağlamak için kuaförlerde çalışıyorlar; acaba bu iffetsizliğin yayılmasına bir sebep veya İslâm toplumunun iffetini tehdit eden bir iş değil mi?

Cevap: Kuaförlük yapmanın, kadınları süslemenin ve bunun için ücret almanın herhangi bir sakıncası yoktur. Ancak süslenen kadınlar süslerini namahrem erkeklere göstermek amacı gütmemelidirler.

Soru 22: Şirketlerin aracılık yapmak, iş sahipleriyle işçileri ve ustaları uzlaştırmak karşılığında ücret almalarının hükmü nedir?

Cevap: Mubah bir iş karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 23: Tellallın aldığı ücret helâl midir?(Tellal, herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını duyurmak için halka açık meydanlarda yüksek sesle bağırarak kimseye denir.)

Cevap: Tellallık mubah bir iş karşılığında ve birinin isteği üzere yapılırsa, ücret almanın sakıncası yoktur.

Farz Ameller Karşısında Ücret Almak

Soru 24: İlahiyat fakültesinde fıkıh ve usul dersi veren hocaların aldıkları maaşın hükmü nedir?

Cevap: -Özellikle fakültede bulunmak ve sınıfı idare etmek- karşılığında maaş almanın sakıncası yoktur. Çünkü bunları öğretmek farz-ı kifayedir ve farz-ı kifaye de maaş almaya engel oluşturmaz.

Soru 25: Şer'î hükümleri öğretmenin hükmü nedir? İnsanlara şer'î hükümleri öğreten din adamlarının bu iş karşısında ücret almaları caiz midir?

Cevap: Helâl ve haram hükümleri öğretmek özü itibariyle farz olduğu için buna karşılık ücret almak caiz değilse de, (öğretim için) belli bir yere gitmek gibi öğretimin aslından sayılmayan ve şer'an insana farz olmayan ön hazırlıklar için ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 27: Cenazeyi yıkamak karşılığında ücret almak caiz midir?

Cevap: Müslümanın cenazesini yıkamak ibadettir ve farz-ı kifayedir. Yıkamanın kendisi karşılığında ücret almak caiz değildir.

Soru 28: Nikâh akdini okumak karşılığında ücret almak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Satranç ve Kumar Aletleri

-

Satranç

Soru 29: Çoğu okullarda yaygın bir şekilde satranç oynandığı dikkate alındığında acaba satranç oynamak veya satranç oynamayı öğretmek için kurs vermek caiz midir?

Cevap: Satranç eğer mükellefe göre günümüzde kumar aletlerinden sayılmıyorsa, ortada bir bahis yoksa oynanmasında sakınca yoktur.

Soru 30: İnsanı eğlendiren şeylerle oynamanın ve bu cümleden iskambil oynamanın hükmü nedir? Acaba ortada bahis olmadan eğlenmek için iskambil kâğıdıyla oynamak caiz midir?

Cevap: Örfen (halk arasında) kumar aleti sayılan şeylerle oynamak, ortada bahis olmasa ve sırf eğlenmek için bile olsa mutlak suretle haramdır.

Soru 31: Aşağıdaki hususlar baz alınarak satrancın hükmü nedir?

- Satranç taşlarının yapımı ve alım satımı.
- Bahisli ve bahissiz olarak satranç oynamak.
- Satranç öğretmek için merkezler açmak, umumî yerlerde veya özel yerlerde oynamak ve insanları satranç oynamaya teşvik etmek.

Cevap: Mükellefe göre satranç taşları günümüzde kumar aleti olarak kabul edilmiyorsa, bu durumda şer'an satranç malzemeleri yapmanın, alım ve satımının, bahis olmadan oynamanın sakıncası yoktur; bu durumda satranç öğretmenin de sakıncası yoktur.

Soru 32: Matematik Öğretim Müdürlüğü tarafından satranç yarışmalarının onaylanması, satrancın kumar aletlerinden olmadığını gösterir mi? Ve acaba mükellef buna güvenebilir mi?

Cevap: Ahkâm mevzularını belirlemede ölçü, mükellefin kendisinin teşhisi veya o konuda kendisi için şer'î bir delilin bulunmasıdır.

Soru 33: Dış ülkelerde, gayrimüslimlerle satranç ve bilardo gibi aletlerle oyunlar oynamanın hükmü nedir? Ve ortada bahis olmaksızın bu aletleri kullanma ücreti olarak para vermenin hükmü nedir?

Cevap: Önceki hükümlerde satranç ve kumar aletleriyle oynamanın hükmü açıklandı. Bu aletlerle İslâmî ve gayri İslâmî ülkelerde oynamak ve yine bu aletlerle Müslüman veya kâfir biriyle oynamak arasında hiçbir fark yoktur. Kumar aletlerinin alım satımı ve bunlar için para harcamak da caiz değildir.

Kumar Aletleri

Soru 34: Bazıları, bir gelir elde etmek, kazanmak, kaybetmek, kumar kastı ve ortada hiçbir bahis olmaksızın sırf vakit geçirmek ve eğlence için kâğıt (iskambil) oynuyorlar; acaba bu kişiler haram işlemiş sayılırlar mı? Eğlenmek için kâğıt oynanan yerlere gitmenin hükmü nedir?

Cevap: Örfen kumar aleti sayılan iskambil kâğıdı oyunu mutlak olarak haramdır. İnsanın kendi iradesiyle kumar veya kumar aletleri ile oynanan toplantılara katılması caiz değildir.

Soru 35: İskambil kâğıtlarını ortada bahis olmadan, sırf ilmî ve dinî anlamlar içeren düşünce oyunlarında kullanmak caiz midir? Yarışma ve bahislerde de kullanılabilir ve özel bir şekilde dizildiğinde motosiklet, araba vb. bazı şekiller oluşturulan kâğıtlarla oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Halk arasında kumar aletlerinden sayılan kartlarla oynamak hiçbir durumda caiz değildir. Ama ortada bahis olmadan örfen kumar aletlerinden sayılmayan kartlarla oynamanın sakıncası yoktur.

Genel olarak, mükellefin kumar aletlerinden olduğunu teşhis ettiği veya içinde bahis olan herhangi bir şeyle oynamak hiçbir durumda caiz değildir. Kumar aletlerinden sayılmayan herhangi bir şeyle ortada bahis olmaksızın oynamanın sakıncası yoktur.

Soru 36: Ceviz, yumurta ve şer'an malî bir değeri olan diğer şeylerle oynamanın hükmü nedir? Acaba çocukların bu gibi şeylerle oynaması caiz midir?

Cevap: Kumar olarak oynanırsa ve ortada bahis olursa şer'an haramdır. Bu durumda kazanan, kazandığı ve karşı taraftan aldığı şeye sahip olamaz. Fakat oynayanlar bulûğ çağına erişmemişlerse, şer'an mükellef değillerdir ve kazandıkları şeyi karşı taraftan almaya hakları olmamakla birlikte onlar için hiçbir mükellefiyet yoktur.

Soru 37: Kumar aleti olmayan şeylerle oynarken nakit para ve diğer şeyler üzerine bahse girmek caiz midir?

Cevap: Kumar aletleriyle olmasa bile, oyunda bahse girmek caiz değildir.

Soru 38: Bilgisayarda iskambil kâğıdı vb. kumar aletleriyle oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Kumar aletleriyle oynamak hükmündedir.

Soru 39: Bazı bölgelerde kumar aleti sayılan ve bazı bölgelerde ise kumar aleti sayılmayan şeylerle oynamak caiz midir?

Cevap: Her iki bölgede de örfün görüşünü gözetmek gerekir; yani eğer bir şey daha önce her iki bölgede kumar aleti sayılıyor idiyse ve günümüzde sadece bir bölgede kumar aleti sayılıyorsa, o şeyle oynamak şimdi de haramdır.

Ressamlık ve Heykeltıraşlık

Soru 40: Canlı varlıkların (hayvanların, insanların) ve bitkilerin resmini çizmenin, portresini yapmanın, bebek ve heykel yapmanın hükmü nedir? Bunların alım satımının, muhafazasının ve fuarda sergilenmesinin hükmü nedir?

Cevap: Cansız varlıkların resmini çizmenin, portresini ve heykelini yapmanın sakıncası yoktur. Yine canlı varlıkların resmini ve portresini kabartmadan çizmenin ve heykelini kâmil olmamak kaydıyla yapmanın sakıncası yoktur. Fakat insanların ve hayvanların heykelini tam

olarak yapmak sakıncalıdır. Ancak resim ve heykellerin alım satımının, muhafazasının ve fuarda sunulmasının sakıncası yoktur.

Soru 41: Özel makinelerle bebek yapmak veya insan ve diğer canlıların heykelini yapmak caiz midir?

Cevap: Bunların makineyle yapımı insanın doğrudan eylemine dayanmazsa sakıncası yoktur; aksi durumda sakıncalıdır.

Soru 42: Ziyet eşyalarını heykel şeklinde yapmanın hükmü nedir? Heykelin yapımında kullanılan maddenin, hükmün haram oluşunda etkisi var mı?

Cevap: Bir kişinin tek başına canlı varlıkların heykelini tam olarak yapması caiz değildir; bu hususta heykellerin yapıldığı maddelerin birbirlerinden farkı yoktur. Bu maddelerin ziyet için ya da başka şeylerde kullanılması arasında bir fark yoktur.

Soru 43: Oyuncak bebeklerin el, ayak ve baş gibi azalarını yerlerine yerleştirmek haram olan heykel yapımı kapsamına girer mi? Bu işe heykel yapmak denir mi?

Cevap: Sırf azaları yapmak veya yerlerine yerleştirmek, canlı varlıkların heykelini yapmak sayılmaz; dolayısıyla sakıncasızdır. Ama bu azaları insan veya başka bir canlının şeklini tam olarak gösterecek biçimde birleştirmek, şer'an haram olan heykeltıraşlık kapsamına girer.

Sihirbazlık, Göz Bağcılık, Medyumluk ve Cincilik

Soru 44: Göz bağcılığı [illüzyonizmi] öğrenmek, öğretmek ve seyretmenin ve el çabukluğuna dayanan oyunlarla uğraşmanın hükmü nedir?

Cevap: Göz bağcılığı öğrenmek ve öğretmek haramdır. Ama göz bağcılık [illüzyonizm] türünden olmayan ve el çabukluğuna dayanan oyunlar sakıncasızdır.

Soru 45: Büyücülüğü öğrenmek ve büyü yapmak caiz midir? Ve yine ruhları, melekleri ve cinleri çağırmanın hükmü nedir?

Cevap: Sihirbazlık ilmi ve bu ilmi öğrenmek şer'an haramdır. Ancak meşru ve makul amaçla olursa sakıncası yoktur. Ama ruhları, melekleri ve cinleri çağırmaya gelince hüküm, yerine göre, araç ve amaçlara göre değişir.

Soru 46: Ruh ve cinleri teshir etmek, emrine almak suretiyle hastaları tedavi eden kişilere müminlerin müracaat etmelerinin, onların ancak hayır işler yaptıklarına kesin inandıkları takdirde hükmü nedir?

Cevap: Şer'an helâl olan yollarla yapılması durumunda bunun özünde bir sakıncası yoktur.

Soru 47: Küçük taşlarla fala bakmak ve bu yolla para kazanmak şer'an caiz midir?

Cevap: Yalan haber vermek caiz değildir. Aslında bu tür şeylerin şer'î bir dayanağı yoktur.

Talih Oyunları

Soru 48: Piyango biletlerinin alım satımının ve mükellefin bu yolla kazandığı ikramiyenin hükmü nedir?

Cevap: Piyango biletlerinin alım satımı caiz değildir. Bu yolla ikramiye kazanan kişi, kazandığı ikramiyenin şer'an sahibi olamaz ve onu almaya hakkı yoktur.

Soru 49: "Armağan-ı behzistî" veya "huma-yi rahmet" adında halk arasında dağıtılan yardım kampanyası biletleri almak, onlar için para ödemek ve onların çekilişlerine katılmanın hükmü nedir?

Cevap: Halktan bağış toplayarak hayır işlerde harcamak amacıyla bilet dağıtmanın ve bağışta bulunanları kur'a çekimiyle teşvik etmenin ve bu işe yönlendirmenin yasak olduğuna dair şer'î bir delil yoktur ve yine hayır işlere iştirak etmek amacıyla bu biletleri elde etmek için para ödemenin de bir sakıncası yoktur.

Soru 50: Halkın geneline yönelik hayır işlere yardım toplamak amacıyla bağış senedi satmak caiz midir? Şöyle ki, bu işin sonunda kur'a çekilecek, toplanan paralardan bir miktarı hediye olarak kur'ada kazananlara verilecek ve geri kalan para ise, umuma ait hayır işler için kullanılacaktır.

Cevap: Bu işi "satış" olarak nitelendirmek yanlıştır. Ancak hayır işler için bağış senetleri yayınlamanın ve halkı bu işe teşvik etmek için ismi kur'adan çıkanlara hediye vermeyi vadetmenin sakıncası yoktur. Ancak insanların bu senetleri hayır işlere katkıda bulunma niyetiyle almaları gerekir.

Soru 51: Piyango (loto) biletleri satın almak caiz midir? Bunun özel bir şirkete ait olduğu ve kârının %20'sinin kadınlara ait hayır kurumlarına ödendiği göz önünde bulundurulduğunda hükmü nedir?

Cevap: Piyango biletlerinin şer'an malî bir değeri yoktur ve bu biletler kumar aletleri hükmündedirler. Dolayısıyla bunların alım satımı caiz değildir. Bu biletleri alanların kazandıkları ikramiyeler de helâl değildir.

Rüşvet

Soru 52: Banka müşterilerinden bazıları, işlerinin çabuk yapılması ve kendilerine daha iyi hizmet verilmesi için banka çalışanlarına bahşiş adı altında bir miktar para veriyorlar. Banka çalışanları eğer onların beklentilerini yerine getirmeyecek olurlarsa müşterilerin onlara hiçbir şey vermeyecekleri göz önünde bulundurularak onların verdiği bu malı almanın hükmü nedir?

Cevap: Memurların müşterilerin işlerini yapmak için istihdam edildiği ve hizmeti karşılığında maaş aldığı işi yapmak için müşterilerden bir şey alması caiz değildir. Nitekim müşterilerin de, isteklerini yerine getirmeleri için memurlara nakit para vb. şeyler vererek onları tamaha sevk etmeleri caiz değildir; çünkü bu iş fesada yol açacaktır.

Soru 53: Banka müşterilerinden bazıları yaygın adet üzere kendi istekleriyle memurlara bayramlık hediye vermekteler ve görevlilere bayramlık hediye vermediği takdirde kendisine iyi bir hizmet verilmeyeceğine inanmaktalar; bu hususta hüküm nedir?

Cevap: Bu gibi hediyeler, banka hizmetlerinde müşteriler arasında ayrıcalığa yol açar ve sonuçta fesada ve diğerlerinin haklarının zayı olmasına sebep olursa, müşteriler memurlara böyle hediyeler vermemelidirler ve memurlar da bu hediyeleri kabul hakkına sahip değiller.

Soru 54: Memurun, her ne kadar yapmış olduğu iş karşılığında herhangi bir beklentisi yoksa da, teşekkür ve takdir etmek amacıyla kendisine verilen bir hediyeyi almasının hükmü nedir?

Cevap: İş ortamında ve müracaat edenler tarafından verilen hediye en tehlikeli şeylerden biridir ve bundan mümkün olduğu kadar sakınmanız dünya ve ahiretiniz için daha uygundur. Bu hediyeleri almak, ancak hediyeyi verenin, memurun kabul etmekten sakınmasına rağmen ısrar etmesi ve sonunda bir şekilde hediye etmesi durumunda caizdir; o da işi yaptıktan sonra, ön görüşme ve beklentisi olmadan olursa.

Soru 55: Müracaat edenlerin kendi rıza ve istekleriyle devlet memurlarına verdikleri nakit para, yiyecek vb. hediyelerin hükmü nedir? Veren kişinin bir iş beklentisi olsun veya olmasın rüşvet olarak memurlara verdiği malların hükmü nedir? Memur rüşvete tamah ederek kanuna aykırı bir iş yaparsa hükmü nedir?

Cevap: Saygıdeğer memurlar, müracaat eden herkese kanunlara ve buldukları dairenin kurallarına uygun olarak hizmet vermek zorundadırlar ve hangi adla olursa olsun müracaat edenlerden herhangi bir şekilde hediye kabul etmeleri caiz değildir. Çünkü bu iş, kendilerine karşı kötü zanda bulunulmasına ve fesada sebep olur ve tamahkâr insanları kanunları çiğnemeye ve diğerlerinin haklarını zayı etmeye teşvik ve tahrik eder. Rüşvete gelince; rüşvetin hem alana ve hem verene haram olduğu açıktır. Rüşvet alan kişinin aldığı şeyi sahibine iade etmesi farzdır ve rüşvet aldığı şeyi asla kullanamaz.

Soru 56: Bazı çalışanların bazen müracaat edenlerden işlerini yapmak için rüşvet istedikleri görülmektedir; bu durumda onlara rüşvet vermek caiz olur mu?

Cevap: Devlet dairelerine müracaat eden hiç kimsenin, müracaat edenlere hizmet vermekle yükümlü olan devlet çalışanlarına işi için kanunsuz bir para veya hizmet vermeleri caiz değildir. Nitekim vazifeleri halkın işlerini yapmak olan devlet çalışanlarına da müracaat edenlerin işlerini yapmalarına karşılık gayri kanunî herhangi bir şey istemeleri ve almaları caiz değildir. Onların bu yolla elde ettikleri malı kullanmaları da caiz olmaz. O malı sahibine iade etmeleri gerekir.

Soru 57: İnsan kendi hakkını alabilmesi için rüşvet verebilir mi? Bu hareketin bazen başkaları için sıkıntı doğuracağı dikkate alınırsa -örneğin hak sahibinin başkalarından öne geçirilmesi gibi- hükmü nedir?

Cevap: Başkalarını rahatsız etmese, onlar için sıkıntı doğurmasa bile rüşvet vermek ve almak caiz değildir. Hele bir de haksız yere başkalarını rahatsız ederse durum açıktır.

Soru 58: İnsan yasal bir işini yaptırmak için devlet dairelerinin birinde görevli memurlara kanunî ve şer'î işini yapmada kolaylık göstermeleri amacıyla bir miktar para verme zorunda kalırsa -çünkü bu meblağı vermediği takdirde o görevlilerin işini yapmayacaklarına inanıyor- acaba buna rüşvet denilir mi? Acaba bu iş haram sayılır mı? Yoksa idarî işinin yapılması için kendisini para vermek zorunda bırakan zorunluluğun, rüşvet olgusunu ortadan kaldırdığı, dolayısıyla bu fiilin haram olmadığı söylenebilir mi?

Cevap: Halka hizmet sunmakla görevli olan dairedaki memurlara, müracaat edenler tarafından işlerinin yapılması için verilen -ve kesinlikle idarî fesat çıkmasına sebep olan- para veya her türlü mal, şer'î açıdan haram sayılır ve zorunluluk bahanesi ona bu fiili işleme izni vermez.

Soru 59: Kaçakçılar, kanuna aykırı işlerine göz yummaları için bazı görevlilere bir miktar para veriyorlar ve isteklerini reddetmeleri durumunda görevlileri ölümle tehdit ediyorlar; bu durumda görevliler nasıl davranmakla yükümlüdürler?

Cevap: Kaçakçıların kanuna aykırı işlerine göz yummak karşılığında para almak caiz değildir.

Soru 60: Maliye müdürü, vergi muhasebe memurundan bir şirket için belirlenmiş vergi miktarını azaltmasını istiyor. Bu gibi durumlarda bu memurun, müdürün emirlerine itaat etmesi farz mıdır? Bunu kabul etmediği takdirde bazı sorunlarla ve zor durumlarla karşılaşacağını bildiğini göz önünde bulundurarak hükmü açıklar mısınız ve acaba memurun bu emre uyması karşısında bir miktar para alması caiz midir?

Cevap: Bu gibi işlerde kanunun belirlediği kural ve kaidelere göre davranmak gerekir, buna aykırı davranmak caiz değildir. Bu ister bir para karşılığında yapılsın, ister bedava, fark etmez.

Gayrimüslimlerle Muamele

Soru 61: İsrail mallarını ithal etmek ve dağıtmak caiz midir? Eğer zaruret gereği ithal edilmiş olursa, bu malları satmak caiz olur mu?

Cevap: İslâm ve Müslümanların düşmanı olan gasıp İsrail Rejimi'nin yararına olan muamelelerden sakınmak gerekir. İsrail'in, yapım ve satımından yararlandığı malları ithal etmek ve dağıtmak hiç kimseye caiz değildir. İslâm ve Müslümanlara zarar vermesi ve birçok olumsuz yönleri bulunması nedeniyle Müslümanların da İsrail mallarını satın almaları caiz değildir.

Soru 62: Tüccarların, İsrail mallarını ithal etmeleri ve İsrail'e karşı uygulanan ekonomik ambargoyu kaldıran ülkelerde dağıtmaları caiz midir?

Cevap: Aşağılık İsrail rejiminin yapım ve satımından yararlandığı malları ithal etmek ve dağıtmaktan sakınmak farzdır.

Soru 63: Müslümanların, İslâm ülkesinde satılan İsrail mallarını satın almaları caiz midir?

Cevap: Bütün Müslümanlara, üretim ve satım kârı, İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olan Siyonistlere dönen malları satın almak ve kullanmaktan sakınmak farzdır.

Soru 64: İslâm ülkelerinde İsrail'e tur düzenleyen seyahat acenteleri açmak caiz midir? Müslümanlar bu acentelerden bilet satın alabilirler mi?

Cevap: İslâm ve Müslümanlara zararlı olduğu için bu iş caiz değildir. Bunun gibi Müslümanlarla savaş hâlinde olan düşman İsrail'e karşı Müslümanlarca uygulanan ambargoyu ihlal eder mahiyette teşebbüslerde bulunmak hiç kimseye caiz değildir.

Soru 65: Muhtemelen İsrail'i destekleyen Yahudi, Amerikan ve Kanada şirketlerinin ürünlerini satın almak caiz midir?

Cevap: Bu ürünlerin alım ve satımları gasıp ve alçak İsrail rejiminin güçlenmesine neden olur veya İslâm ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarında kullanılırsa, kimsenin onları satın alması ve satması caiz değildir; aksi durumda sakıncası yoktur.

Soru 66: İsrail malları İslâm ülkelerine girdikten sonra tacirlerin onların bir bölümünü satın alarak halka satmaları ve dağıtmaları caiz midir?

Cevap: Bu işte bulunan fesatlar [Müslümanların çıkarına ters düşen ve onlara zarar veren durumlar] nedeniyle onların bunu yapmaları caiz değildir.

Soru 67: İslâmî bir ülkenin umumî ticaret merkezlerinde İsrail malları sunuluyorsa, Müslümanların kendi ihtiyaçlarını İsrail'e ait olmayan [başka ülkelerden ithal edilen] mallarla gidermeleri mümkün olmasına rağmen İsrail mallarını satın almaları caiz midir?

Cevap: Her Müslümana, üretim ve satış kârları İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olan Siyonistlere dönen malları satın almaktan ve kullanmaktan sakınmak farzdır.

Soru 68: Müslümanların İsrail'e ait olduğunu anlayacak olurlarsa ticarî malları satın almayacaklarını dikkate alan tüccarlar Müslüman müşterilerin o malların İsrail'e ait olduğunu anlamamaları için Kıbrıs gibi ülkelerde, İsrail mallarının üzerindeki etiket ve orijin belgesini değiştirerek bu ülkeler aracılığıyla yeniden ihraç etmektedirler. Böyle bir durum karşısında Müslüman nasıl davranmalıdır?

Cevap: Müslümanlar bu gibi malları satın almaktan, dağıtmaktan ve kullanmaktan kaçınmalıdırlar.

Soru 69: Amerika mallarının alım satımının hükmü nedir? Fransa ve İngiltere gibi Batı ülkeleri de bu kapsama girer mi? Acaba bu yükümlülük sadece İran'a mı özgüdür, yoksa başka ülkeleri de mi kapsar?

Cevap: Gayri İslâmî ülkelerden ithal edilen malları satın almak ve kullanmak, İslâm ve Müslümanlara düşman olan sömürgeci kâfir rejimleri güçlendirirse veya onların İslâm ülkesine veya dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlara yönelik saldırıları için gereken maddî güçlerini artırır, Müslümanların şer'an onları satın almak ve kullanmaktan sakınmaları farzdır; bu konuda satın alınan mallar arasında ve yine İslâm ve Müslümanlara düşman olan kâfir devletler arasında hiçbir fark yoktur ve bu hüküm sadece İranlı Müslümanlarla sınırlı değildir.

Soru 70: Kârları kâfir devletlere dönen ve onların güçlenmesine sebep olan kurumlarda ve iş yerlerinde çalışan kimseler ne yapmalıdırlar?

Cevap: Kârları Müslüman olmayan ülkelere dönse bile, meşru işlerle kazanç sağlamak özü itibariyle sakıncasızdır. Ancak bu rejim İslâm ve Müslümanlarla savaş hâlinde olursa ve Müslümanların çalışmalarının ürünleri bu savaşta kullanılırsa, bu kurumlarda çalışmak caiz olmaz.

Muhayyerlik (Hıyâr) Hükümleri

-

1- Alışveriş Meclisinde Muhayyerlik

Soru 71: Bir şahıs bir binayı satın alıyor ve satıcıya kaparo olarak bir meblağ veriyor. Üç saat sonra satıcı muameleyi feshediyor ve binayı müşteriye teslim etmekten vazgeçiyor, bu konuda hüküm nedir?

Cevap: Satıcının bu feshetme işlemi satışın yapıldığı meclis (toplantı veya oturum) dağıldıktan sonra ve şer'an feshetme muhayyerliğine sebep olacak bir gerekçe bulunmaksızın gerçekleşmişse batıldır ve bu fesih herhangi bir sonuç doğurmaz. Aksi durumda feshin sıhhat ve geçerliliğine hükmedilir.

2- Kusurlu Olmaktan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 72: Resmî dairelerin mülkü müşterinin adına kaydetmekten sakınmaları, müşteri için feshetme hakkı doğurur mu?

Cevap: Sözleşme yapıldıktan sonra satılan eşyanın resmen başkasına intikalinin yasak olduğu anlaşılırsa ve bu da örfen bir kusur sayılırsa, bu durum müşteri için muhayyerlik hakkının doğmasına sebep olur.

Soru 73: Muamele esnasında tapuyu müşterinin adına geçirmenin resmen yasak olması ve müşterinin de bunu bilmesi, muamelenin batıl olmasına sebep olur mu?

Cevap: Bu durum, satışın batıl olmasına sebep olmaz ve farz edilen durumdaysa müşteriye feshetme hakkı da doğmaz.

3- Geciktirmeden Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 74: Bir şahıs bir kimseden belli bir fiyata bir ev satın alıyor ve evin değeri olan parayı ödemeyi taahhüt ediyor. Geciktirme şartı konulmayan bu muamelede müşteri parayı ödemiş. Muamelenin üzerinden iki yıl geçmesine rağmen satıcı evi müşteriye teslim etmemiştir; acaba böyle bir muamele batıl sayılır mı?

Cevap: Müşterinin sırf parayı satıcıya ödemeyi ve satın aldığı şeyi ondan teslim almayı geciktirmesiyle, müşteri bunu satıcıya şart koşmamış bile olsa muamele batıl olmaz; fakat böyle bir muamelenin üzerinden üç gün geçtikten sonra satıcının feshetme muhayyerliği vardır.

4- Şarttan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 75: Bir şahsa yaptığımız satış sözleşmesiyle bir daire sattım ve tapuyu onun adına geçirmem için belirlenen günde noterliğe gelip paranın geri kalan kısmını ödemediği takdirde muameleyi feshederek daireyi günün fiyatına başka birisine satmaya hakkım olmasını şart koştum. Müşteri kararlaştırılan günde noterliğe gelmeyince ben de muameleyi feshettim ve daireyi başka birisine sattım; acaba ikinci muamele şer'an sahih midir?

Cevap: Akd-1 lâzım[1] sırasında tarafların kabul ettiği şarta uygun olarak muameleyi feshetmenin ve feshettikten sonra onu ikinci kez başka birine satmanın sakıncası yoktur.

[1]- [Bayağı akit, fesih sebebi bulunmayan, mutlaka riayet edilmesi gereken akit.]

5- Görmekten Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 76: Arsa satıcısı müşteriye arsanın belli bir yüz ölçümde olduğunu söyleyerek alanını belirtir ve satış sözleşmesi bunun üzerine düzenlenirse; sonra müşteri arsa alanının satıcının söylediğinden çok daha az olduğunu anlarsa, acaba bu muamele şer'an sahih midir? Acaba müşterinin feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Müşteri eğer arsayı görür ve arsanın yüz ölçümüyle ilgili olarak satıcının sözüne güvenerek bu arsayı satın alırsa, muamele sahihtir; fakat vasfedildiği ve tanımlandığının aksine çıktığı için müşterinin feshetme hakkı vardır. Ama o arsanın alanının belli bir miktarda olduğunu sanarak her metre karesini belli bir fiyata satın alır ve daha sonra alanın az olduğu anlaşılırsa mevcut alanla ilgili muamele sahihtir; bu durumda müşteri satıcıdan arsanın eksik olan miktarının parasını isteyebileceği gibi muameleyi feshederek paranın tamamını da geri alabilir.

6- Aldatmadan Kaynaklanan Muhayyerlik

Soru 77: Müşteri eğer satın aldığı şeyin değerini taahhüt ettiği vakitte ödemeyerek geciktirirse ve bu arada malın değeri sözleşme gününe oranla artarsa, acaba bu durum satıcı için hıyâr-ı gabn (aldatmaktan kaynaklanan muhayyerlik) veya hıyâr-ı te'hir (geciktirmekten kaynaklanan muhayyerlik) hakkı doğurur mu?

Cevap: Gabin muhayyerliğinin doğmasında ölçü, satış gününde adilane fiyata oranla aldatılmanın meydana gelişidir; yani eşyayı satış günü fiyatından müsamaha edilmeyecek miktarda daha azına satarsa gabn söz konusu olur. Fakat akit gerçekleştikten sonra fiyatın yükselişi muhayyerliğe sebep olacak gabinin ölçüsü değildir. Ve yine malın değerini ödemeyi geciktirmek satıcıya muhayyerlik hakkı doğurmaz.

Soru 78: Belli bir paraya bir arsa sattım. Sonra birisi bana, "Sen aldatılmışsın." dedi. Acaba bununla gabin muhayyerliğine sahip olur muyum?

Cevap: Satış gününde, haberiniz olmadan arsayı değerinden göz yumulamayacak kadar ucuza sattığımız kesinleşmezse, sizin için gabin muhayyerliği hakkı doğmaz.

Soru 79: Bir şahıs belirlenmiş yüz ölçümde bir arsa satar ve bir müddet sonra satılan arsanın gerçek alanının parasını aldığı miktardan fazla olduğu anlaşılırsa, acaba arsanın fazla miktarını talep etmeye hakkı var mıdır?

Cevap: Arsanın tamamını belli bir alan miktarında olduğunu sanarak belli bir değere sattıktan sonra alanının fazla olduğu ortaya çıkar ve bu nedenle fiyatının, sattığı değerden daha fazla olduğu anlaşılırsa, gabin muhayyerliğinin gerçekleştiğinden dolayı feshetme hakkı doğar.

Fakat arsanın her metre karesini belli bir fiyata satarsa, bu durumda satıcı, müşteriden fazla alanın değerini isteyebilir.

Soru 80: Eğer iki kişi arasında bir muamele gerçekleşir ve bu muamelede müşterinin aldatılıp aldatılmadığını anlaması için satılan şeyin parasını ödemeyi bir süre geciktirmesi şart koşulursa, böyle bir muamele şer'an sahih midir? Eğer sahih ise bu durumda müşterinin feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Aldatılıp aldatılmadığını anlamak kastıyla da olsa, malın değerini ödemeyi belli bir zamana kadar geciktirmek şartıyla muamele yapmanın sakıncası yoktur. Fakat açık bir aldatma olduğu kesinleşmediği takdirde feshetme hakkı yoktur.

Soru 81: Aldatılan tarafın gayrimüslim olması durumunda aldatmaya dayalı muamelenin hükmü nedir?

Cevap: Gabin (aldatılmış olma) muhayyerliğine sahip olmada Müslümanla gayrimüslim arasında hiçbir fark yoktur.

Soru 82: Bir şahsa bir ev sattım. Parayı verip evi teslim aldıktan sonra kendisinin aldatıldığını söyleyip muameleyi feshetti. Fakat bu arada çeşitli bahanelerle evi boşaltmaktan ve bana vermiş olduğu parayı geri almaktan kaçınmaktadır. Aradan iki yıl geçtikten sonra muameleyi evin yarısında feshettiğini iddia ederek şimdi benden parasının yarısını geri vermeme istiyor. Onun aldatıldığını iddia ettiğini ve aldatılmasından dolayı muameleyi feshettiği göz önünde bulundurulursa şer'an evin yarısına sahip olduğunu iddia etmesi caiz midir?

Cevap: Alıcı, aldatıldığı kesinlik kazandığında, satılan şeyin ancak tamamı üzerinde alışverişini feshedip karşı tarafa ödediği malını geri isteyebilir. Yoksa muameleyi satılan şeyin sadece bir bölümü üzerinde feshetme veya ödediği miktardan fazla bir meblağ isteme hakkı yoktur.

Soru 83: İki kişi arasında gerçekleşen bir muameleyle ilgili adı (resmî olmayan) bir belge düzenlenmiş ve sözleşmede taraflardan pişman olan kişinin karşı tarafa belli bir meblağ ödemesi şart koşulmuştur. Taraflardan biri eğer muamelede aldatılmasından dolayı muameleden pişman olursa; acaba muameleyi feshetmeye hakkı var mıdır? Ve eğer aldatılmasından dolayı sözleşmeyi feshederse muamelede koşulan şarta uyması gerekir mi?

Cevap: Sözleşmede muameleyi uygulamaktan vazgeçen tarafın karşı tarafa belli bir meblağ ödemesini şart koşturmak veya sözleşmeyi bu şarta dayalı olarak gerçekleştirmek sahihtir ve bu şarta uymak farzdır; ancak bu gabin muhayyerliğinden dolayı muameleyi feshetme yetkisinin doğduğu durumları kapsamaz.

Soru 84: Bir evi satın aldıktan bir hafta sonra bu muamelede aldatıldığımı anlaşıldı ve muameleyi feshetmek için satıcıya müracaat ettim. Fakat satıcı muameleyi feshetmeyi ve parayı geri vermeyi kabul etmeyince ev benim elimde ve tasarrufumda kaldı. Ancak daha sonra evin fiyatı artınca satıcı benden muameleyi bozmamı ve evi boşaltmamı istedi. Ben kendisine ödediğim meblağdan fazlasını bana vermeye muvafakat göstermedikçe onun bu isteğini reddedeceğimi söyledim ve o da fazla para vermekten çekindi. Acaba muamelede aldatıldığımı anlaşıncaya muameleyi feshetmek için sadece satıcıya müracaat etmem veya verdiğim paradan fazla bir meblağ karşısında muameleyi feshetmeyi kabul etmem fesih sayılır mı?

Cevap: Feshetme muhayerliği olan bir kişinin sırf muameleyi feshetmek konusunda konuşmak için satıcıya müracaat etmesi veya ondan verdiği paradan fazla bir meblağ almak karşısında satın aldığı şeyi geri vermeye rıza göstermesi, muameleyi feshetmek sayılmaz. Fakat feshetme muhayerliği olan kimsenin muameleyi feshetmesi karşı tarafın muvafakat göstermesine ve satın alınan malı satıcıya geri vermeye bağlı olmadığından, aldatıldığını anladığınız vakit gerçekten muameleyi feshetmiş iseniz, şer'an bu feshiniz sahihtir ve ondan itibaren o eve sahip değilsiniz; evden el çekmeniz ve onu satıcıya geri vermeniz şarttır.

7- Muhayerli Satış (şartlı Satış)

Soru 85: Biri, bir malı muhayerlik satışıyla bir adama satıyor; acaba malı müşteriye teslim etmeden önce onun veya müşterinin bu malı başkasına satması caiz midir?

Cevap: Muhayerlik satışı gerçekleştikten sonra muamele feshedilmediği sürece satılan mal müşterinindir; dolayısıyla satıcının birinci muameleyi feshetmemişe o malı başka birine satmaya hakkı yoktur. Ancak, muhayerlik süresi içerisinde satıcı muameleyi feshetmemişe müşteri muhayerlik süresi bittikten sonra malı teslim almamış olsa bile, başka birine satabilir.

8- şarta Aykırı Davranmaktan Kaynaklanan Muhayerlik

Soru 86: Acaba muhayerlik süresi bittikten sonra müşterinin muameleyi feshetmeye hakkı var mı ve satıcının bunu kabul etmesi farz mıdır? Ve acaba satıcının feshi kabul etmek için paranın belli bir yüzdesini azaltmayı şart koşmaya hakkı var mı?

Cevap: Muhayerlik süresi bittikten sonra muhayerlik hakkı olan kimse muameleyi feshedip malı satıcıya iade edemez ve satıcıyı feshi kabul etmeye zorlayamaz; ancak tarafların sözleşmeyi bozmak ve malı geri almak üzere anlaşmaları caizdir. Fakat satıcı sözleşmeyi bozmayı meblağdan belli bir oranda azaltma şartına bağlı kılamaz; eğer parayı azaltma şartıyla sözleşmeyi bozarsa bu batıldır.

Soru 87: Satıcı ve müşteriden birinin muameleyle güttüğü amaç ve hedefinin gerçekleşmediği gerekçesiyle muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Amaç ve hedefin gerçekleşmemesi sözleşme esnasında şart olarak zikredilmemiş veya sözleşme bu amaca dayalı olarak yapılmamışsa şer'an feshetme muhayerliği doğuramaz.

Soru 88: Mağazamı adı (resmî olmayan) bir belgeyle birtakım şartlarla sattım. Bu şartlardan biri de müşterinin oraya ait vergileri ödemesiydi. Fakat şimdiye kadar müşteri bu vergileri ödememiştir; acaba bu durumda muameleyi feshetme hakkına sahip miyim?

Cevap: Eğer sözleşme esnasında müşteri vergileri ödemediği takdirde satıcının satış sözleşmesini feshetme hakkına sahip olduğu açıkça şart koşulmuşsa veya sözleşme buna dayandırılarak yapılmışsa satıcı muameleyi feshedebilir.

Soru 89: Bir kimse devlet, tapu belgesini kendisine vermediği veya arsanın belediyenin şehir planlama projesinde yıkımı öngöröldüğu anlaşıldığı takdirde muameleyi feshetme hakkı saklı olmak şartıyla bir arsayı satın aldıktan sonra arsa üzerinde inşaat ruhsatı alamadığından, şimdi satıcıdan muameleyi feshedip parasını geri vermesini istiyor; fakat muameleyi feshetmek için

satıcıya, belediye o günden itibaren iki yıla kadar o arsada inşaat ruhsatı verirse önceki fiyata satmasını şart koşuyor; acaba müşterinin satıcıya böyle bir şart koşması sahiih midir?

Cevap: Müşteri, sözleşme esnasında tarafların kabul ettiği şartlar gereğince muameleyi feshedip satıcıdan parayı isteyebilir. Ancak feshetme esnasında satıcı aleyhine hiçbir şeyi şart koşamaz.

Soru 90: Müşterinin satıcı lehine kabul ettiği belli şartlarla, bir satış sözleşmesi gerçekleşmiş ve müşteri satıcıya muamele değerinden bir bölümünü, kaparo olarak vermiştir. Fakat muamelenin diğer şartlarına uymaktan kaçınmaktadır. Acaba buna rağmen müşterinin şer'an satıcıyı muameleyi tamamlamaya zorlamaya hakkı var mıdır?

Cevap: Satıcı, şarta aykırı hareket edilmesinden dolayı muameleyi feshetmemişse müşteriye karşı sözleşmeye uymalıdır. Fakat müşterinin bazı şartlara aykırı hareket etmesi nedeniyle de olsa satıcının muameleyi feshetme hakkına sahipse satışı feshedebilir ve bu durumda müşteri, satıcıyı aldığı parayı iade etmesi dışında hiçbir şeye zorlayamaz.

Muhayyerlikle İlgili Çeşitli Hükümler

Soru 91: İnsanın hakkını istememesi veya örneğın iki yıl kadar geciktirmesi şer'an hakkının düşmesini gerektirir mi?

Cevap: Sırf hakkı istememek veya bir süreye kadar geciktirmek, hakkın düşmesine sebep olmaz; ancak hakkın kendisinin belli bir zamanla sınırlı olması durumu müstesna.

Soru 92: Bir kimse bir mülkü parasının bir miktarı veresiye olmak üzere belirlenen bir fiyata satıyor. Paranın nakit bölümünü alıp malı müşteriye teslim ettikten sonra başka bir kimse aynı malı daha fazla bir fiyata satın almak istiyor. Bu durumda satıcının, malı daha fazla fiyata, ikinci müşteriye satmak için birinci muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Satış sahiih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcının sözleşmeye bağlı kalması ve ona uyması farzdır. Ve satıcının belli bir muhayyerlik gereğince feshetme hakkı olmadıkça muameleyi feshedip malı yeniden başka birine satması caiz değildir.

Soru 93: Bir şahsa parasını dört yıl içerisinde ödemesi şartıyla bir arsa sattım. Fakat sözleşme anından itibaren satıştan pişman oldum ve bir yıl sonra müşteriden arsayı bana geri vermesini istedim. Müşteri de geri vermektan kaçındı. Acaba bu muameleden vazgeçmenin bir yolu var mı?

Cevap: Sözleşmeden sonra sırf satıştan pişman olmak şer'an hiçbir sonuç doğurmaz. Dolayısıyla satış sahiih bir şekilde gerçekleştikten sonra malın müşteriye intikali şer'an geçerlidir ve satıcı müşteriden malı geri vermesini isteyemez. Ancak satıcının muhayyerlik sebeplerinden biri nedeniyle feshetme hakkı varsa muameleyi feshedebilir.

Soru 94: Bir kimse resmî ifrazlı arsasını bütün muhayyerlikleri düşürerek adî bir belgeyle satıyor. Fakat resmî tapunun kendi adına olmasından yararlanarak onu ikinci kez başka birine satıyor; acaba satıcının ikinci satışı sahiih midir?

Cevap: Arsanın satışı bütün muhayyerlikler düşürülerek sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcının arsayı ikinci bir kez başka birine satmaya hakkı yoktur; satıcının ikinci satışı fuzulî olup geçerliliği birinci müşterinin iznine bağlıdır.

Soru 95: Bir şahıs fabrikadan tedricen ve birkaç defada teslim almak üzere bir miktar çimento satın almış ve çimentonun parasının hepsini fabrikaya ödemiştir. Müşteri fabrikadan satın aldığı çimentodan bir miktarını teslim aldıktan sonra piyasada çimentonun fiyatı büyük oranda artış gösteriyor. Bu durumda fabrika muameleyi feshedip geri kalan malı teslim etmekten vazgeçebilir mi?

Cevap: Satış ister nakit, ister veresiye ve ister selem olsun şer'an sahih bir şekilde gerçekleştikten sonra satıcı şer'î muhayyerliklerden birine sahip değilse muameleyi tek taraflı feshetme hakkına sahip değildir.

Soru 96: Satıcının muhayyerlik hakkı olmadan muameleyi feshetmeye veya satış tamamlandıktan sonra malın fiyatını artırmaya hakkı var mıdır?

Cevap: Satıcının bunlardan hiçbirine hakkı yoktur.

Soru 97: Bir kimse başka bir şahıstan konut kooperatif dairesinden daha önce satın almış olduğu bir evi satın almıştır. Muamele tamamlanıp satıcı müşteriden parayı teslim aldıktan sonra konut kooperatif dairesi satıcının şirkete verdiği paraya ilâveten şirkete belli bir meblağ daha vermesi gerektiğini bildirir. Müşteri de satıcıya bu fazla meblağı ödemesini ve aksi durumda muameleyi feshedip parasını geri alacağını bildirir. Ancak satıcı fazla meblağı vermekten kaçınır. Sonuçta kooperatif dairesi evi başka birine vermeye karar verir. Bu durumda müşterinin ödemiş olduğu parayı geri almak için kime müracaat etmesi gerekir? Konut dairesine mi, son zamanda evin verildiği kişiye mi, yoksa satıcıya mı?

Cevap: Eğer muamele, konulmuş şart nedeniyle veya başka bir sebeple feshedilirse müşteri parayı satıcıdan istemelidir.

Soru 98: Bir şahıs bir hayvan satın alır ve müşteri bulursa satmak, aksi durumda muameleyi feshetmek amacıyla hayvanı pazara götürür. Acaba bu adamın muameleyi feshetme hakkı var mıdır?

Cevap: Sorudaki durumda satılan mal hayvan olduğu için müşteri muamele gününden itibaren üç gün süreyle muameleyi feshetmeye muhayerdir.

Soru 99: Birkaç kişi bir mülkü sahibinden satın almış ve değerinin bir kısmını birkaç taksitte ödemişlerdir. Paranın geri kalan kısmını ödemeleri için ise, tapunun kendi adlarına geçirilmesi şartını koymuşlardır. Fakat satıcı tapuyu onların adına geçirmekten kaçınarak muameleyi feshettiğini ileri sürmektedir. Bu durumda onun sözleşmeyi uygulaması gerekiyor mu? Yoksa tek taraflı olarak muameleyi feshetmesi sahih midir?

Cevap: Ortada satıcıya muhayyerlik hakkı doğuracak şart, aldatılma vb. bir sebep yoksa satıcının muameleyi feshetmesi sahih değildir ve sözleşmeye uyması gerekir ve bu durumda satıcı şer'an o mülkü resmen müşterilere devretmekle yükümlüdür.

Soru 100: Bir şahıs başka birinden bir mal satın alıp paranın bir bölümünü satıcıya verdikten sonra o eşyayı bir miktar kârla başka birine satar. Fakat ikinci müşteri o eşyada tasarruf

ettikten sonra satıcının kâr ettiğini öğrenince onu satın almaktan pişman olduğunu bildirir. Acaba ikinci müşterinin bu nedenle muameleyi feshetmesi caiz midir?

Cevap: Eğer ortada ikinci müşterinin muhayyer olmasını gerektiren bir sebep varsa muameleyi feshetmesi caizdir, aksi durumda caiz değildir.

Çek ve Senet Hükümleri

Soru 101: Günümüzde yaygın olduğu üzere vadeli çek ve senedi peşin olarak meblağından daha az bir bedele satmanın (kırdırmanın) hükmü nedir?

Cevap: Alacaklı, vadeli çek veya senedi meblağını peşin almak üzere daha az bir meblağ karşılığında borçluya satabilir; bunun sakıncası yoktur; ancak çek ve senetleri daha az bir meblağ karşılığında üçüncü bir kişiye satmak sahih değildir.

Soru 102: Çek nakit para hükmünde midir? Dolayısıyla borçlu adam alacaklıya para yerine çek verirse yükümlülükten kurtulur mu?

Cevap: Çek, nakit para hükmünde değildir. Dolayısıyla alacaklıya ya da satıcıya verilmesiyle borç veya mal değerinin tahsil edilmesi, örfen çek kabul etmenin çekin meblağının tahsil edilmesi sayılmasına bağlıdır; bu da konulara ve kişilere göre değişir.

İmam Humeyni'den Fetvalar

Soru: 1: Müslüman olmayan ülkelerdeki hastanelere kan bağışında bulunmak caiz midir?

Cevap: Evet, caizdir.

Soru: 2: Erkeğin altın kullanmasının haram olduğunu göz önünde bulundurarak kuyumcuların erkeklere sarı altın yüzük satmaları caiz midir?

Cevap: Caiz değildir.

Soru: 3: Yüce İslam dininde bilardo oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Kumar aleti sayılan şeyleri kullanmak haramdır.

Soru: 4: Gençler veya çocuklar, caddelerdeki dükkânların önünde hentbol oynuyorlar ve oyunu kaybedenler kazananlara bir kola veya bir dondurma alıyor. Bunun hükmü nedir?

Cevap: Caiz değildir, kumar sayılır.

Soru: 5: İslam'a göre satranç haram mıdır?

Cevap: Haramdır.

Soru: 6: Bahis ve para olmadan satranç oynamanın hükmü nedir?

Cevap: Haramdır.

Soru: 7: Eğer satranç kumar aleti olmaktan tamamen çıkarsa ve günümüzde sadece bir zek ve düşünce oyunu olarak oynanırsa onunla oynamanın hükmü ne olur?

Cevap: Bu varsayıma göre kazanana bir Şey verilme Şartı yoksa sakıncası yoktur. (stteki soruyla bu sorunun cevabının farklı olmasının sebebi, üstteki soruda satrancın kumar aleti olmaktan çıkmadığı farz edilerek sorulmuş olması, bu sorudaysa kumar aleti olmaktan çıktığı farz edilerek sorulmuş olmasıdır.)

Soru: 8: Kadının kendi eşi için haram teganni olacak Şekilde Şarkı okumasının hükmü nedir?

Cevap: Haramdır.

Soru: 9: Acaba kadın kendi eşi için dans edebilir mi veya erkek kendi eşi için dans edebilir mi?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru: 10: Evimizde gitar ve bazı kumar aletleri bulunmaktadır ve biz onları asla kullanmıyoruz. Şimdi onları ne yapmamız gerekir?

Cevap: Eğlence aletlerinin kırılıp ortadan kaldırılması gerekir.

Soru: 11: Acaba İslam dininde oyuncak bebeklerin alım satımının sakıncası var mıdır?

Cevap: Her ne kadarda ruhu olan Şeylerin heykelini yapmak haram olsa da alım satımının sakıncası yoktur.

Soru: 12: Oyuncak bebek yapmanın sakıncası var mıdır? Çocukların oynaması için evde bulundurulması caiz midir? İnsan resmini tam olarak çizmenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Ruhu olan canlıların heykelini yapmak haramdır. Ama evde bulundurulmasının sakıncası yoktur. Resim eğer heykel olmazsa sakıncası yoktur.

Soru: 13: Sihir yapılan insanları sihrin etkisinden veya zararından korumak için sihir yapmak haram ve günah mıdır?

Cevap: Eğer sihir yapılırsa haramdır. Ama canı korumak veya başka bir vacip (malı korumak gibi) ona bağlı olursa başka vacibin önemi göz önünde bulundurularak yapılırsa sakıncası yoktur.

Soru: 14: Bazı insanlar kaybolan eşyanın yerini veya hırsızın kim olduğunu aynadan bize gösteriyorlar, onlardan yardım almak caiz midir?

Cevap: Bu iş caiz değildir.

Soru: 15: İslami olmayan kitapların rneğin; Bahailik, komünistlik ve bunlara benzer kitapların okunması caiz midir?

Cevap: Eğer doğru yoldan çıkma korkusu varsa onların okunmaması gerekir.

Soru: 16: İslam dininde dilencilik yapmanın hükmü nedir?

Cevap: Eğer yalan ve kandırma olursa haramdır, aksi takdirde mekruhtur.

Soru: 17: Buluğa ermemiş çocuktan kendi rızasıyla yol parası veya başka sebepten dolayı ücret alınır da çocuğun bu parayı nerden getirdiği bilinmezse ne yapılmalıdır?

Cevap: Eğer velisinin izni olduğu bilirse caizdir, sakıncası yoktur. Hatta durum velinin iznine delalet etse bile yeterlidir.

Soru: 18: Bir adam deliden bir arazi satın alıyor ve bunu da başka bir adama satıyor. Araziyi alan adamın vazifesi nedir?

Cevap: Muamele batıldır. (Yani arazi, delinin velisine geri verilmeli ya da velisi bu muameleyi onaylamalıdır. Eğer velisi yoksa da şer'î hâkimden izin alınmalıdır.)

Soru: 19: Eğer müşteri bir malı alıp "Parasını imkânım olduğunda öderim." derse satıcı da buna razı olursa bu muamele sahih olur mu?

Cevap: Eğer vakit tam olarak belirtilmez ve muamele veresiye olursa bu muamele batıl olur.

Soru: 20: Alıcı 10 adet yumurtayı bir ay sonra 15 adet yumurta ödemek şartıyla satın alır ve bu iki yumurtanın arasında herhangi bir fark olmazsa yapılan muamelenin sakıncası var mıdır?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru: 21: Eğer birisi arkadaşından borç alır ve borç veren "Bu paraya humus gelirse humusunu sen ödersin." diye bir şart koşarsa acaba bu şart İslam dinine göre riba sayılır mı? Eğer borç alan bu şartı kabul ederse borcun hükmü nedir?

Cevap: Bu şart geçersizdir (yani paraya humus gelirse humusu borç alanın değil, borcu verenin ödemesi gerekir) ve borç sahihtir.

Ayetullah Sistani'den Fetvalar

Soru 1: Taksitli satılan bir malın üzerine fazladan kâr koymanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer belirlenen kâr oranı ile birlikte satış fiyatı belli olur ve o belirlenen fiyat üzerinden satılırsa sakıncası olmaz.

Soru 2: Acaba satıcının malındaki kusuru müşteriye bildirmesi gerekir mi? Bildirmezse yaptığı bu işin ve muamelenin durumu nedir?

Cevap: Her ne kadar da malın kusurunu gizlemek caiz değilse de kusuru açıklamak ve bildirmek de gerekli değildir. Ama kusurun belli olmasından sonra alıcı için muameleyi feshetme (bozma) hakkı ortaya çıkar. (Yani bozuk malı geriye verip yenisini ya da parasını alabilir.)

Soru 3: Eğer veresiye alışverişte müşteri aldığı malın karşılığını ödemez ise satıcı için fesih hakkı doğar mı? Eğer “Falan zamana kadar getirmez isen” şartı sunulmuş olsun ya da olmasın hüküm fark eder mi?

Cevap: Her iki durumda da satıcı muameleyi bozabilir.

Soru 4: Yahudi, Hıristiyan ve Ehlikitap olmayan kâfirlerle muamele yapmanın hükmünü beyan ediniz.

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 5: Aleni veya gizlice İsrail’i koruyan ülkelerin mallarını almanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer malı üreten şirket İsrail’e yardım etmiyorsa sakıncası yoktur.

Soru 6: Ticaret yapmak için bir arkadaşımın bir aylığına yüklü miktarda borç aldım. Arkadaşım benden verdiği miktardan fazla bir şey istemedi. Acaba ben bu ticaretten ister kâr edeyim ister zarar edeyim arkadaşşıma teşekkür unvanıyla aldığı miktardan biraz fazla verebilir miyim?

Cevap: Bu iş, caiz hatta müstehaptır.

Soru 7: Şu anda piyasada satılan tavuk eti helal midir, haram mıdır? Çünkü biz araştırdık ve öğrendik ki sadece ilk kesilen tavukta “Bismillahirrahmanirrahim” diyorlar ve bu durum koyun kesiminde de aynıdır. Bizimse bu hayvanları canlı alıp kesme imkânımız yoktur. Bu durumda ne yapmamız gerekiyor? Acaba bizim için bir çözüm yolu var mıdır?

Cevap: Piyasada satılan bu hayvanların etini alabilirsiniz.

Soru 8: Acaba internet üzerinden alışveriş yapmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer maksadınız iki kişinin internet üzerinden alışveriş yapmasıysa böyle bir muamelenin sakıncası yoktur.

Soru 9: Acaba oyuncak bebek alıp satmak caiz midir?

Cevap: Farz ihtiyat gereği caiz değildir.

Soru 10: Acaba veresiye alışverişte satıcı alıcıya açıkça “Bu malı peşin şu miktara, veresiye şu miktara satıyorum.” diyebilir mi?

Cevap: Sorudaki gibi söylenirse sakıncası yoktur.

Soru 11: Erkeklerin bayanların makyaj malzemelerini satması caiz midir?

Cevap: Bu iş özünde haram değildir. Ama harama düşme korkusu varsa o zaman haram olur.

Soru 12: Kâfir ülkelerinde içki satan biri hakkında görüşünüz nedir?

Cevap: İçki satmak her hâlükârda haramdır.

Soru 13: İŖte veya muamelede yalan söylemenin hükmü nedir?

Cevap: Eğer bir zarardan kurtulmak için olursa sakıncası yoktur; ama menfaat elde etmek için olursa haramdır.

Soru 14: Yeri veya kendisi gasp olan fabrikanın ürünlerini satın almak caiz midir?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 15: Kâfirle helal bir Ŗeyin alışverişinin hükmü nedir?

Cevap: Sakıncasızdır.

Soru 16: Yazarının izni olmaksızın çoğaltılıp satılan kitabı alıp okumanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 17: Cuma namazı vaktinde alışveriş yapmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Sakıncası yoktur.

Soru 18: Halka gıda malzemelerini satabilmek için tanıtım ve reklam yapmanın belli sınırı var mıdır?

Cevap: Bu işin sınırı, halkı kandırmayacak ve yalan söylemeyecek kadardır.

Soru 19: Ben İngiltere’de okumaktayım ve maalesef buralarda Ŗer’î kurallara göre kesilmiş et ve Müslüman bir kasap bulmak imkânsızdır. Acaba ben okulun yemekhanesinde pişen tavuk veya dana etini yiyebilir miyim?

Cevap: Hayır, caiz değildir. Pullu balıkların etini yiyebilirsiniz.

Soru 20: Bir Hıristiyandan pişmiş patates veya pilav almak helal midir, haram mıdır?

Cevap: Helaldir.

Soru 21: Gelirlerinin belli bir kısmını İsrail’e yardım amaçlı ayıran mağazalardan alışveriş yapmak caiz midir?

Cevap: Caiz değildir.

Soru 22: Domuz etini Yahudilere ve onu helal bilen Ehlikıtab’a satmak caiz midir?

Cevap: Domuz etini alıp satmak ve ondan gelir elde etmek her hâlükârda haramdır.

Soru 23: Domuz eti satılan bir kasapta çalışmak caiz midir? Öyleki Müslüman olan iş sahibi, Müslüman bir işçisine “Falan müşteriye domuz eti ver.” diye emrediyor.

Cevap: Domuz etini, onu helal bilenlere bile satmak caiz değildir. İster vasıta ile satsın, ister vasıtasız farketmez. (İster kendisi satsın ister birinin emriyle satsın fark etmez.) Domuz etini satmaksızın sadece helal bilenlere sunmanın bile sakıncası vardır. Farz ihtiyat gereği bundan da kaçınılmalıdır.

Soru 24: Bir şeyi satarken kâr oranını yüzde kaç koymak caiz ve helaldir?

Cevap: Yüce İslam dininde yüzde oranı belirtilmemiştir ve alıcıyla satıcının anlaşmasına bağlıdır.

Soru 25: Çek kırdırmanın sakıncası var mıdır?

Cevap: Eğer çek gerçek borç karşılığında yazılmış ise, karşı taraf çek sahibinin kendisi olmasa dahi çeki kırdırmanın herhangi bir sakıncası yoktur.

Ayetullah Hamaneî'den Ticaretle İlgili Fetvalar

Soru 1: İslâmî olmayan bir devlette görev alıp çalışmak caiz midir?

Cevap: Bunun caiz olması alınan görevin özü itibarıyla caiz olmasına bağlıdır.

Soru 2: Müslüman bir ölüyü defnetmeden önce otopsi yaparak vücudundaki platini pahalı ve az bulunur olmasından dolayı çıkarmak caiz midir?

Cevap: Sorudaki durumda, eğer ölüye saygısızlık sayılmazsa platini çıkarmanın sakıncası yoktur.

Soru 3: Hastanın hayatını kurtarmada böbrek naklinin önemine binaen doktorlar, kendi istekleriyle böbreklerini hediye etmek veya satmak isteyenler için bir böbrek bankası kurmak istiyorlar; bu durumda, insanın böbreğini veya bedeninin herhangi bir organını kendi isteğiyle hediye etmesi veya satması caiz midir? Zaruret durumunda bunun hükmü nedir?

Cevap: Mükellefin hayattayken böbreğini veya bedeninin herhangi bir organını hastaların yararlanması için hediye etmesi veya satması, kendisine kayda değer bir zararı yoksa sakıncasızdır; hatta bazen saygın bir canı kurtarmak buna bağlı olur da kişi için hiçbir zorluğu veya zararı da yoksa bu iş farz olur.

Soru 4: Bedenin organlarını ihtiyacı olanlara satmak caiz midir?

Cevap: Kayda değer bir zararı olmazsa sakıncası yoktur; özellikle saygın bir canı kurtarmak buna bağlı olursa.

Soru 5: Açıkça müptezel ve müstehcen konuları içermeyen, fakat özellikle gençler arasında fasit ve gayri İslâmî kültür atmosferinin oluşmasına sebep olan fotoğrafları, kitap ve dergileri satmanın hükmü nedir?

Cevap: Gençleri inhiraf ve fesada sürükleyici ve fasit kültür atmosferine ortam hazırlayıcı nitelikteki yayınları almak, satmak ve yaymak caiz değildir; bundan sakınmak farzdır.

Soru 6: Üzerlerinde içki reklamı bulunan elbiseleri giymek caiz midir?

Cevap: Caiz değildir

Soru 7: Haşhaş, esrar, eroin, morfin, marihuana vb. uyuşturucu maddeleri yemek, sıvı veya duman olarak içmek, enjeksiyon ve fitille kullanmanın hükmü nedir? Bunları almak, satmak, taşımak, saklamak ve kaçakçılığını yapmak gibi yollarla bunlardan kazanç sağlamanın hükmü nedir?

Cevap: Uyuşturucu kullanmak ve ondan yararlanmak, herhangi bir şekilde kullanılmasının yol açtığı kayda değer kişisel ve toplumsal zararı ve olumsuz etkilerinden dolayı haramdır ve bu nedenle taşımak, saklamak ve alıp satmak gibi yollarla bunlardan kazanç sağlamak da haramdır.

Soru 8: Acaba sakalı tıraş etmek fisk sayılır mı?

Cevap: Farz ihtiyat gereği sakalı kesmek haramdır ve farz ihtiyat gereği sakal kesimi fiskın sonuç ve hükümlerini doğurur.

Soru 9: Berberin sakal tıraşı karşılığında aldığı ücret haram mıdır? Eğer haramsa, bu para helâl mala karışırsa humus vermek istediğinde iki defa mı humus vermesi gerekir?

Cevap: Sakal tıraşı karşısında ücret almak farz ihtiyat gereği haramdır. Harama karışmış helâl mala gelince, eğer haram malın miktarını bilir ve sahibini tanırsa onu sahibine geri vermesi veya onun rızasını alması farzdır. Ama belli kişilerden birisi olarak bile sahibini tanımazsa, bu durumda onu sahibinin hayrına fakirlere sadaka vermelidir ve eğer sahibini tanır da miktarını bilmezse, uygun bir yolla onun rızasını elde etmesi farzdır. Eğer ne miktarını bilir ve ne de sahibini tanırsa, bu durumda malının haramdan temizlenmesi için humusunu vermelidir. Humusu verdikten sonra geriye kalan mal eğer yıllık giderinden fazlaysa, bu durumda kazancının humusu olarak onun da humusunu vermelidir.

Soru 10: Bazı müşteriler tıraş makinelerini tamir etmem için bana müracaat ediyorlar; sakalı tıraş etmenin şer'an haram olduğu dikkate alındığında, onların makinelerini tamir etmem caiz midir?

Cevap: Mezkûr aletin sakal tıraşından başka yerlerde de kullanılabileceğinden, sakal tıraşında kullanılması amacıyla olmazsa onu tamir etmenin ve karşılığında ücret almanın sakıncası yoktur.

Soru 11: Dua yazmak karşısında ücret vermek ve almak caiz midir?

Cevap: Masumlardan nakledilen duaları yazmak karşılığında ücret almak ve vermek caizdir.

Soru 12: Mal satımında müsaade edilen kâr miktarı ne kadardır?

Cevap: Kâr etmenin belirlenmiş bir sınırı yoktur; dolayısıyla aşırılık, haksızlık sınırına ulaşmaz ve devlet kurallarına da aykırı olmazsa sakıncası yoktur; ancak daha faziletli ve hatta müstehap olan, satıcının geçimine yetecek miktar kârla yetinmesidir.

Soru 13: Bazı kimseler araba tamirhanelerinde çalışmaktadır. Bazen araba satıcıları onlara gelerek masrafları az tutmak için arabaları yüzeysel olarak tamir etmelerini isterler, böylece

arabayı müşteriye sunmak için görünüşünü güzel göstermeyi yeterli bulurlar. Acaba tamircilerin bu işi yapmaları caiz midir?

Cevap: İnsanları aldatmaya sebep olursa ve araba sahibinin bunu müşteriden gizleyeceğini bilirlerse caiz değildir.